

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

**Motivace skupiny mladých lidí ve věku 21-25 let k
provozování vybraného rizikového sportu (silniční
motorky a motokros)
(bakalářská práce)**

Autor práce: Jan Šenekl, Tělesná výchova a sport
Vedoucí práce: PhDr. Petra Krásová, Ph.D.

České Budějovice, 2011

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA

PEDAGOGICAL FACULTY

DEPARTMENT OF SPORTS STUDIES

**Motivation of young people aged 21-25 to participate in
the risky sport of their choice (motorcycles and
motocross)
(graduation theses)**

Author: Jan Šenekl, Physical Education and Sports
Supervisor: PhDr. Petra Krásová, Ph.D.

České Budějovice, 2011

Bibliografická identifikace

Název bakalářské práce:	Motivace skupiny mladých lidí ve věku 21-25 let k provozování vybraného rizikového sportu (silniční motorky a motokros)
Jméno a příjmení autora:	Jan Šenekl
Studijní obor:	Tělesná výchova a sport
Pracoviště:	Katedra tělesné výchovy a sportu
Vedoucí bakalářské práce:	PhDr. Petra Krásová, Ph.D.
Rok obhajoby bakalářské práce:	2011

Abstrakt:

Předmětem této bakalářské práce je zjistit, co motivuje mladé lidi ve věku 21-25 let k jízdě na motocyklech. Výzkumný soubor tvořilo $n=16$ rekreačních „motorkářů“. Pro výzkum byly použity dva dotazníky. Standardizovaný dotazník pro sběr dat SSS V verze (Test zájmu a zálib) od profesora Zuckermana a nestandardizovaný Krátký dotazník autorů Falko Rheinberg & Regina Vollmeyer. Výsledné skóre z dotazníku SSS V verze bylo porovnáno se standardizovanou normou pro českou populaci. Zde se „motorkáři“ ukázali jako nadprůměrní v subškálách TAS (vyhledávání napětí a dobrodružství), ES (vyhledávání zkušeností) a Dis (disinhibice). Tyto výsledky tedy poukazují na hlavní motivy. Skóre z Krátkého dotazníku flow bylo porovnáno s německou normou z důvodu chybějících standardizačních údajů pro ČR. Zde bylo zjištěno, že stav „flow“ prožívají častěji zkušenější jezdci.

Klíčová slova: osobnost, prožívání, vyhledávání mimořádných prožitků, flow, motocyklismus, mladší dospělost

Bibliographical identification

Title of the graduation thesis: Motivation of young people aged 21-25 to participate in the risky sport of their choice (motorcycles and motocross)

Author's first name and surname: Jan Šenekl

Field of study: Physical Education and Sports

Department: Department of Sports studies

Supervisor: PhDr. Petra Krásová, Ph.D.

The year of presentation: 2011

Abstract:

This thesis deals with the question of what motivates young people, aged between 21-25 years, to become motorbike riders. The sample included $n = 16$ hobby bikers. Two types of questionnaires were used: Zuckerman's standardized questionnaire for collecting data, version SSS V - Test of interests and hobbies and not standardized Rheinberg's and Vollmeyer's Short questionnaire flow. The results of SSS V version were compared with the standardized norm for the Czech population. The bikers turned out to be above average in the following subscales: TAS (thrill and adventure seeking), ES (experience seeking), and Dis (disinhibition). These results thus indicate the main bikers' motives. The scores of the Short questionnaire flow were compared with the German norm, due to the missing standardized record for the Czech Republic. It was found out that the state of "flow" is used more often by more experienced riders.

Keywords: personality, experience, sensation seeking tendency, flow, motorcycling, maturity

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 19. 5. 2011

.....

Jan Šenekl

Poděkování

Děkuji „motorkářům“, kteří se zúčastnili mého výzkumu. Dále děkuji vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Petře Krásové, Ph.D., za odborné vedení a ochotu pomoci při vypracování mé bakalářské práce.

Jan Šenekl

Obsah

1 Úvod	9
2 Přehled poznatků	11
2.1 Osobnost	11
2.1.1 Historie výzkumů psychologie osobnosti	11
2.1.2 Cvičení a osobnost	12
2.1.3 Prožívání	13
2.1.3.1 Definice a různé pohledy na prožívání	13
2.1.3.2 Výzkum v oblasti prožitku	15
2.1.3.3 Klasifikace pohybových prožitků	16
2.1.3.3.1 Caillloisova klasifikace	16
2.1.3.3.2 Klasifikace podle míry rizika – Breivik, Zuckerman	17
2.1.3.3.3 Klasifikace podle Kodýma	17
2.1.3.4 Saturace prožitkem a potřeba prožitku u člověka	18
2.1.3.4.1 Tendence vyhledávat mimořádné prožitky	19
2.1.3.4.2 Prožitek optimálního zaujetí – Flow	21
2.2 Motivace	23
2.2.1 Rozdělení motivace – vnitřní, vnější	24
2.2.2 Motivace ve sportu	24
2.3 Ontogeneze psychiky	27
2.4 Charakteristika vybraného sportu	28
2.4.1 Motocyklové soutěže	29
3 Cíle práce a hypotézy	31
3.1 Cíle práce	31
3.2 Hypotézy	31
4 Metodologie	32
4.1 Výzkumné metody	32
4.2 Výzkumný soubor	32
4.3 Použité dotazníky	33
4.3.1 Test zájmu a zálib - Sensation Seeking Scale form V	33
4.3.2 Krátký dotazník flow	34
5 Výsledky	35
5.1 Vyhodnocení dotazníku SSS V verze (Test zájmu a zálib)	35

5.2 Vyhodnocení Krátkého dotazníku flow	42
6 Diskuze	44
7 Závěr	47
Referenční seznam	49
Seznam příloh	50

1 Úvod

Podle statistik BESIP z roku 2008 mladí řidiči motocyklů do 25 let věku zavinili celkem 691 dopravních nehod. Následky těchto nehod jsou ve většině případů fatální. Proč je tedy volbou dopravního prostředku mnohdy motocykl i když víme, že je tento druh přepravy nebezpečný a rizikový? Jiná statistika skupiny BESIP z roku 2009 vypovídá o tom, že nejčastější příčinou dopravních nehod zaviněných motocyklisty je nepřizpůsobení rychlosti dopravně technickému stavu vozovky, což je 27% ze všech příčin nehod. Stejná příčina se ukazuje jako nejčastější i v případě usmrcení osob při dopravních nehodách zaviněných motocyklisty. Zde zaujímá uvedená příčina 43% ze všech příčin nehod. Vystává tedy otázka, zdali je touha rychlé a riskantní jízdy pro „motorkáře“ do jisté míry neodolatelná?

Nad podobnými otázkami se jistě pozastavuje mnoho lidí. Jednoznačné a vše vysvětlující odpovědi však na ně neexistují.

V práci byli zkoumáni mladí jedinci, jelikož mladí lidé se více zaměřují na pohybovou činnost a vysoké riziko navozovaných situací nežli starší osoby. Rovněž tendence vyhledávat mimořádné prožitky se s přibývajícím věkem snižuje. Původním záměrem bylo zahrnout do výzkumu jezdce už od 16 let, ale nepodařilo se shromáždit takto mladé „motorkáře“. Tento fakt je do jisté míry zapříčiněn skutečností, že řidičské oprávnění na nejsilnější motocykly je udělováno až od 21 let.

Ze zkušenosti autora dělíme komunitu „motorkářů“ do dvou základních skupin z hlediska motivace k provozování tohoto sportu. První skupina zahrnuje ty, kteří většinou motocyklismu propadli již jako velmi mladí. Jsou do tohoto sportu zapálení, dokáží debatovat dlouhé hodiny o motocyklech a jízda na nich patří neodmyslitelně k jejich životu. Mají „to“ zkrátka v krvi. Druhou skupinu spíše tvoří ti, kteří se motocyklismu začali věnovat až v pozdějším věku. Tito jedinci vždy spíše obdivovali jiné „motorkáře“ pro jejich drsný vzhled a životní styl. Podnětem, který je táhl k tomuto sportu, tedy byla „image motorkáře“, která ke sportu neodmyslitelně patří nežli samotný prožitek z jízdy. Chtějí budit pozornost okolí, což jim krásný motocykl s perfektním zvukem umožňuje.

Dá se tedy předpokládat, že „motorkáři“, kteří spadají výhradně do jedné nebo druhé kategorie, budou vykazovat velmi odlišné výsledky.

Téma bakalářské práce Motivace skupiny mladých lidí ve věku 21-25 let k provozování vybraného rizikového sportu (silniční motorky a motokros) jsem si vybral

především z toho důvodu, že se danému sportovnímu odvětví aktivně věnuji již několik let, i když pouze na rekreační úrovni. Rovněž problematika spojená s tímto sportem mě vždy velice zajímala.

2 Přehled poznatků

2.1 Osobnost

Termín osobnost nemá dosud stanovenou jednotnou definici, jelikož má v každé vědě jiný význam. Podíváme-li se na osobnost z hlediska psychologie, je tento termín charakterizován jako hypotetický konstrukt. Můžeme tedy říci, že popisuje a vysvětluje určitá fakta (především skutečnost, že v téže situaci různí lidé reagují rozdílně, a že tak psychické reakce nelze vysvětlovat jen jako odpovědi na vnější podněty) a dále, že duševní život člověka je určitým způsobem organizován (Nakonečný, 1998a).

Hartl (2004) definuje osobnost jako celek duševního života člověka. Jako nejvýznamnější znak osobnosti uvádí její jedinečnost, výlučnost a odlišnost od všech jiných. Dále Hartl říká, že v osobnosti každého jedince lze nalézt větší či menší vnitřní konflikty a protiklady.

Z psychologického hlediska by se dal každý jedinec označit jako osobnost od chvíle, kdy jeho psychika začne vykazovat specificky lidskou formu fungování.

Jako základní témata psychologie osobnosti označuje Nakonečný (1998a) genezi osobnosti (jak osobnost vzniká a jak se vyvíjí), strukturu osobnosti (její vnitřní uspořádání, člověka charakterizuje jeho jedinečnost, tedy odlišnost fyzická i psychická) a dynamiku osobnosti (vnitřní činitelé chování).

2.1.1 Historie výzkumů psychologie osobnosti

První výzkumy týkající se psychologie osobnosti a sportu udělal Neumann v roce 1937. Neumannem byli zkoumáni pouze rekreační sportovci. Ve sportu závodním byly tyto výzkumy prováděny až v roce 1965 Ogilviem, Tutkem a Youngem, později samotným Ogilviem. Podobná studie osobnosti byla provedena i v České republice. Výzkumem se zabývali Vaňek, Hošek a Svoboda a výsledky zveřejnili roku 1974. Další rozsáhlou studii osobnosti ve sportu popisují Schurr, Ashley a Joy roku 1977. Zde byli zkoumáni pouze muži a to nespportovci i sportovci. Ženy, které provozují elitní sport, ale i nespportovkyně podrobil výzkumu Williams. Výsledky publikoval roku 1980. Jiný výzkum se zabýval porovnáním osobností úspěšných a méně úspěšných sportovců.

Díky tomuto výzkumu vznikl model mentálního zdraví, který vytvořil Morgan (Krásová, 2008).

2.1.2 Cvičení a osobnost

Sportovní psychologie se také zabývá vztahem mezi osobností a cvičením. Jako hlavní se jeví Rosenmanova a Friedmanova koncepce chování. Tato koncepce nám popisuje vztah cvičení a dvou osobnostních dispozic. První typ chování označuje A a druhý B. „Typ chování A na rozdíl od osob typu B jsou charakterističtí ve vykonávání více věcí najednou, netrpělivostí, neustálým spěchem, soupeřivostí, potřebou uznání a úspěchu, agresivitou, neschopností relaxace, perfekcionismem s malou fantazií a smyslem pro humor“ (Krásová, 2008, 25). Typ chování A je tedy vzhledem k svým vlastnostem více náchylný ke kardiovaskulárním onemocněním nežli typ chování B (Krásová, 2008).

Ze studie Bluementhala a jeho spolupracovníků vyplývá, že lze pomocí vhodně zvoleného cvičení dosáhnout kladných výsledků ve zdravotních benefitech, čímž se snižuje riziko kardiovaskulárních onemocnění. Tento výsledek je příznivý především pro osoby vyznačující se chováním typu A (Krásová, 2008).

Podářilo se zjistit, že účast v pohybových aktivitách má největší efekt na psychické dimenze sebepojetí. Sebepejetí vypovídá o tom, jak se vnímáme a hodnotíme, a tím má vliv na naše prožívání a chování. Tělesné sebepejetí je tedy součástí celkové osobnostní struktury. Pro tělesné sebepejetí neboli „self concept“ se jeví jako nejvýznamnější teorie Jamese a Foxe. James rozdělil sebepejetí na self „I“ jako subjekt, vykazující vědomí jedinečnosti osobních zkušeností, což odlišuje jedince od ostatních, a „Me-self“, které je souhrnem všeho, co jedinec považuje za sebe. Fox zdůrazňuje, že nejužší vztah v rámci tělesného sebepejetí se nachází mezi celkovou sebeúctou a vnímaným vzhledem (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2006).

Podle Fialové (in Slepička, Hošek, & Hátlová, 2006, 89) je tělesné sebepejetí „...ovlivněno vývojem jedince, jeho tělesnými zkušenostmi, osobnostní strukturou, hodnocení (hodnocením, [sic]) druhými a fyzickými atributy. Je to způsob, jak jedinec vnímá a přemýšlí o vlastním těle. Významnou složkou, pro ženy více než pro muže, je prožívání svého tělesného vzhledu (body image)“. Tělesný vzhled jedince má vliv na vztah k sobě samotnému a také na sebedůvěru.

2.1.3 Prožívání

S pojmem prožitek či prožívání se dnes setkáváme poměrně často, ať už se pohybujeme mezi odborníky či nikoliv (Kuban, 2006). Prožitek je vyhledávaný z důvodu zkvalitnění života jedince. Zlepšení kvality života dosáhneme tím, že změním způsob svého prožívání tak, aby vnější podmínky byly v lepší shodě s našimi cíli (Csikszentmihalyi, 1996).

Prožitek a prožívání je proto velmi oblíbený v komerční oblasti a to zejména v reklamě, kde zajistí větší atraktivitu nabízených aktivit. Nejčastěji se jedná o aktivity, které zasahují do volnočasové sféry v oblasti atraktivní rekreace a sportovních aktivit (Kuban, 2006).

Hogenová (2003) ale uvádí, že prožívání je v dnešní době v krizi, stává se problémem pro dnešní svět. Proto se problematika prožitku a prožívání dostává stále více do popředí zájmu odborníků (Kirchner, Kuban, Bednář, Louka, & Hnízdil, 2005).

2.1.3.1 Definice a různé pohledy na prožívání

„Pojem prožívání je velmi zajímavé téma, velmi často je však uchopeno pouze předmětně, čímž se fenomén prožívání promění na něco, co prožíváním není“ (Hogenová, 2003, 8).

„Vlastní problematika prožitku a prožitkovosti je značně složitá a při bližším zkoumání zjistíme, že mnohým, kteří tyto termíny běžně používají, je v podstatě nejasná“ (Kuban, 2006, 5).

Z výše uvedených citací vyplývá, že ne vždy se podaří všem autorům publikací pojem prožívání správně vystihnout, i když lze na tuto problematiku nahlížet mnohým způsobem. V průběhu vývoje psychologického myšlení tedy vznikla celá řada názorů na fenomén prožívání. Souhrn hlavních myšlenek základních koncepcí prožívání zjednodušeně popisuje Kirchner (2009, 84 - 86):

- 1) Teoretické koncepty odolnosti (Hardiness, LOC, SOC) – tyto koncepce se opírají o to, že každý jedinec je od narození vybaven určitou mírou odolnosti a schopnosti vzdorovat náročným životním situacím. Zmíněná schopnost se v průběhu lidského života nemění. Takto vybavený jedinec dokáže realističtěji a optimističtěji pohlížet na svět.
- 2) Maslowova teorie potřeb – říká, že abychom mohli začít uspokojovat potřeby nejvyššího stupně (sebeaktualizace a dosažení vrcholného zážitku) z hierarchie

potřeb, musíme nejdříve uspokojit tzv. deficitní potřeby neboli potřeby, které zaujímají v hierarchii potřeb nejnižší místo.

- 3) Sensation Seeking Tendency – pojednává o nutnosti každého jedince dosáhnout v průběhu svého života prožitků, které mají v průměru určitou intenzitu. Míra intenzity je geneticky zakódovaná potřeba. Nejvyšších hodnot v této oblasti dosahují jedinci provozující „adrenalinové sporty“ a drogově závislí na nealkoholových drogách. Nadprůměrní jsou sportovci. Tito lidé jsou rizikovou skupinou v oblasti sociální patologie. Zmíněné vrcholné prožitky si lidé navozují záměrně (podrobněji viz kapitola 2.3.4.1).
- 4) Koncept flow – teorie flow (stav „plynutí“) je závislá na míře dovedností jedince, výzvě a náročnosti, kterou daná situace přináší. V případě, že výzva a náročnost situace je úměrná schopnostem, jedinec zažívá stav flow, který překračuje koncentraci až k meditaci. Je tedy zřejmé, že stavu flow lze dosáhnout, i když nedisponujeme vysokou mírou dovedností. Stav flow prožijeme při určité činnosti, která nás oslovuje. Z toho vyplývá, že lidé s nějakými konkrétními osobnostními charakteristikami nejsou předurčeni prožívat tento stav více nežli jiní. Cíleně se nám nemusí podařit tohoto stavu dosáhnout (podrobněji viz kapitola 2.3.4.2).
- 5) Zvratová teorie – vypovídá o tom, že z nelibých až úzkostných prožitků se může náš stav prožívání „překlopit“ do prožitků libých až extatických. Překonáváme tedy určitý bod, který nám působí obavy, a tím je překážkou k dosažení cíle. Popisovaný zvrat nelze programově navodit a aby vůbec mohl vzniknout, je zapotřebí nějaké výzvy, která je pro člověka důležitá a nachází se na hranici (či za hranicí) jeho možností.
- 6) Bednářova teorie prožívání – se opírá o přiblížení procesu deformity času prostřednictvím určitých prožitků a situací. Teorie se zabývá konkrétním časovým rozprostraněním, hloubkou a šíří prožitků v aplikaci na určité sportovní situace.

Je nutné podotknout, že u Teorie odolnosti, Masllowovy teorie potřeb a Sensation Seeking Tendency se jedná o osobnostní charakteristiky jedince, tedy o určité předpoklady, které jsou trvalé. Naopak Koncept flow a Zvratová teorie jsou stavy, které mohou nastat při konkrétních aktivitách a podmínka pro jejich dosažení je zakódována v určitých situacích. Aktivace stavu flow přichází v průběhu výkonu, jakmile dojde ke

zpracování nikoli na konci výkonu (po překonání hlavní překážky), jak je tomu u Zvratové teorie. Co se týče prvních 3 teorií prožitku, k aktivaci dochází celý život, přičemž Sensation Seeking Tendency se s přibývajícím věkem snižuje. Teorie Bednáře jako jediná z výše uvedených popisuje vztahování prožitku „tady a teď“ k uchovávání a očekávání a stanovuje subjektivní vnímání úžiny „tady a teď“, které může být typické pro různé lidské činnosti (Kirchner, 2009).

2.1.3.2 Výzkum v oblasti prožitku

„Myšlenka motivace pro vyhledávání prožitků, potřeby udržovat optimální úroveň stimulace nebo podnětů, je stará více než jedno století“ (Kuban, 2006, 17).

Jako první vznikla práce Wilhelma Wundta v roce 1893. Ta se zabývala formulováním optimální úrovně stimulace jako kvantitativních vztahů. Stejně problematice se věnuje ve svých pracích i Sigmund Freud. Výzkumy optimální úrovně stimulace pro učení se zabývali Yerkes a Dodson. Tím vzniknul tzv. Yerkes – Dodsonův zákon z roku 1908 (Kuban, 2006).

„V období mezi rokem 1908 a začátkem 50. let se zájem o práce v oblasti pojmu teorie vývoje optimální úrovně stimulace značně snížil“ (Kuban, 2006, 17).

Další rozvoj byl zaznamenán až roku 1955, kdy vznikla Hebbova teorie optimální úrovně na základě výsledků dosažených na McGillově univerzitě v Kanadě. Stejnou problematikou se zabývala i Elizabeth Duffy, která roku 1957 publikovala své závěry (Kuban, 2006).

Pojmem sensation seeking (vyhledávání prožitků) se tak začalo zabývat mnoho psychologů. Donald Lindsley prováděl neuropsychologické studie, ze kterých později vznikla motivační teorie. Tu popisuje ve svých dílech z roku 1951 a 1957. Schlosberg ve své trojrozměrné teorii emocí z roku 1954 pouze zkombinoval myšlenky Duffyové a Lindsleyho. Mezi vědce, kteří se zaměřili na vztahy mezi tonickými vzruchy, emocemi, učením a výkonem můžeme také zařadit Malma s dílem z roku 1959 (Kuban, 2006).

Oblasti fázických vzruchů a reakcí na podněty ve vztahu k tonické úrovni vzruchů se věnovali jiní vědci. Mezi ně patří Bain s dílem Emoce a vůle z roku 1859. Dále McClelland, Atkinson, Clark a Lowell, kteří roku 1953 vytvořili teorii úrovně stavu libosti. Schneirla, který se věnoval srovnávacímu přístupu se zaměřením na rozmezí potřeb. Oblasti potenciálu vzrušivosti, citových reakcí a zájmů se ve své publikaci

z roku 1973 zabýval Berlyne. Fiske a Maddi v roce 1961 popisují vyhledávání různých zkušeností (Kuban, 2006).

„Řada vědců se zabývala dvoufaktorovou teorií dráždění a inhibice. Do této oblasti lze zařadit práce Pavlova (1927), Teplova (1964), dále Hullovu teorii různorodosti inhibice (1943), Catellův výzkum rysů autonomního nervového systému (1957), Eysenckovy práce v oblasti biologické podstaty osobnosti (1947)“ (Kuban, 2006, 18).

Eysenck v roce 1967 publikoval teorii optimální úrovně extroverze, kde uvedl sensation seeking jako její hlavní složku. Na práci Berlyna navázal Gray, který rozpracoval teorii osobnosti. Teorií vyhledávání prožitků (sensation seeking tendency) se přímo zabývá Zuckerman, který výsledky ze svých výzkumů poprvé zveřejnil v roce 1969 (Kuban, 2006).

2.1.3.3 Klasifikace pohybových prožitků

Jako základní rozdělení se jeví typologie herních prožitků (kategorizace her) od Cailloise (1998), Breivikova (1999) klasifikace podle míry rizika a Kodýmova klasifikace. Uvedená dělení jsou osvětlené v následujících kapitolách (kapitola 2.3.3.1, 2.3.3.2 a 2.3.3.3). Slepíčka, Hošek a Hátlová (2006) ovšem zdůrazňují, že každá typologie je pouze přibližná a jen těžko lze některý sport jednoznačně zařadit do jedné kategorie.

2.1.3.3.1 Cailloisova klasifikace

Francouzský sociolog a antropolog Roger Caillois vytvořil typologii herních prožitků, která vhodným způsobem rozlišuje oblasti prožívání. Cailloisova typologie skýtá čtyři základní kategorie (Agón, Alea, Mimikry, Illinx) a dva doplňující faktory (padia – fantazie, volnost, rozjařenost a ludus – herní konvence a závaznost) (Caillois, 1998).

Agón neboli boj (též soutěž). Jedinec je zde odkázán sám na sebe a na svoje vlastní schopnosti. S největší pravděpodobností se stává základem pro výkonovou motivaci (Caillois, 1998).

Alea je latinský výraz označující hru v kostky. Člověk je zde odkázán na vlivy, které sám nemůže ovlivnit (štěstí či náhodu). Hry z této kategorie jsou považovány jako protiklad her spadajících do kategorie Agón (Caillois, 1998).

V kategorii Mimikry se jedinec snaží předstírat (přesvědčuje o tom sám sebe i ostatní), že věří, že je někdo jiný. Člověk dočasně změní svoji sociální roli. Zde je důležitá představitelství dané osoby (Caillois, 1998).

Illinx zahrnuje takové hry, které působí vertigo, což znamená závrať. Tato kategorie her zprostředkovává jakési opojení z pohybu, v organismu nastává zmatek, který vede k závratí (Caillois, 1998).

Je zřejmé, že sportovní aktivity nemůžeme jednoznačně zařadit do jedné z těchto čtyř kategorií. Lze ovšem podotknout, že sport a sportovní výkony převážně spadají do illinx z důvodu převládající složky vertigo (Caillois, 1998).

2.1.3.3.2 Klasifikace podle míry rizika – Breivik, Zuckerman

Norský sociolog Gunnar Breivik také roztřídil sporty ovšem poněkud jiným způsobem nežli Caillois. Jeho škála vychází ze Zuckermanových výzkumů, které se týkají vyhledávání mimořádných prožitků ve sportu. Breivik (1999) posuzuje sport z hlediska míry rizika, které jedinec podstupuje při jeho vykonávání. Breivik (1999) dělí sport do následujících třech kategorií:

Sporty s vysokou mírou rizika. Jedná se o ty sporty, ve kterých hrozí riziko zranění či smrti v důsledku vysoké rychlosti nebo působení přírodních sil. Člověk se při nich pohybuje v nestabilním a tudíž nebezpečném prostředí jako je řeka, kolmá stěna nebo vzduch. Příkladem je horolezectví, sky diving, kanoistika na divoké vodě, sjezdové lyžování, extrémní lyžování, paragliding, akrobacie a Formule 1.

U sportů se střední mírou rizika není provozovatel přímo ohrožen na životě. Smrt se však nedá naprosto vyloučit (například shodou náhod). Jedinec se pohybuje ve stabilním a bezpečném prostředí. Častým jevem je zde osobní kontakt. Mimo jiné sem patří box, karate, lední hokej, americký fotbal a ragby.

Poslední kategorií jsou sporty s nízkou mírou rizika. Ty se odehrávají v bezpečném prostředí a je téměř vyloučeno, aby zde člověk udělal chybu, která by měla fatální důsledky. Do této kategorie spadá běh, volejbal, bowling, golf, atletika, kriket a jiné.

2.1.3.3.3 Klasifikace podle Kodýma

Kodýmovu klasifikaci ze 70. let minulého století uvádějí Slepíčka, Hošek a Hátlová (2006, 25-26):

Sporty senzomotorické – jsou velice náročné z hlediska koordinace pohybů v závislosti na přesném a rychlém vnímání podmínek sportovní činnosti. Tato kategorie se dále dělí na sporty s nároky na jemnou koordinaci typu „oko - ruka“ (např. střelba) a na sporty esteticko-koordinační (např. freestyle motokros)

Sporty funkčně-mobilizační – kladou vysoké nároky na mobilizaci energetických funkcí sportovce. Do této kategorie například spadají různé jednorázové silácké pokusy ale i vytrvalecké víceboje.

Anticipační (heuristické) sporty – jsou sporty, kde jedinec uplatní schopnost anticipace (předvídání následných jevů) a heuristiku (tvořivé řešení vyskytujících se úloh). Spadají sem jak sporty individuální (např. tenis) tak kolektivní (např. oblast sportovních her).

Sporty technické nebo rizikové – vyžadují, aby sportovec zvládal na určité úrovni ovládání technického zařízení. Patří sem například všechny sporty „benzínové“.

2.1.3.4 Saturace prožitkem a potřeba prožitku u člověka

Každý člověk je jiný, proto nelze jednoznačně určit, jak veliká míra saturace prožitkem by se měla vyskytovat v našem životě. Existují lidé, kteří jsou dostatečně uspokojováni prožitky ze svého běžného života. Jejich práce je baví. Vydrželi by pracovat nepřetržitě. Potřeba prožitku je totiž nejčastěji nasycena prostřednictvím práce. Tito lidé si dokážou svůj život udělat prací příjemný a pestrý. Svůj život prožijí. Na druhé straně jsou ovšem ti, kteří svou prací nejsou dostatečně uspokojováni. Tito lidé potom vyhledávají různé aktivity (Kirchner, 2009).

„Někdo uspokojuje tuto potřebu pomocí sportu, jiný sociálními kontakty, estetickými vjemy, hudbou apod. Každý prožitek je originál a to jak z důvodu zkušenosti, tak z důvodu subjektivní potřeby prožitku (intenzitu, druh)“ (Krásová, 2008, 64). Podařilo se zjistit, že lidé pracující fyzicky většinou vyhledávají další saturaci prožitkem při duševní aktivitě a naopak. Je tedy zřejmé, že potřeba prožitku a způsoby jakými ji lidé uspokojují, jsou odlišné. Nutné je podotknout, že zmíněná potřeba je vrozená a jen málo ovlivnitelná (Krásová, 2008).

Nebezpečnost saturace prožitkem spočívá v tom, že člověk se stane závislým na daném prožitku. Poté udělá vše pro to, aby jej mohl znovu prožít. Z tohoto hlediska nejsou velké rozdíly mezi sportovcem pohlceným mimořádným prožitkem ze sportu a

narkomanem, který se stal otrokem drogy (Kirchner, Kuban, Bednář, Louka & Hnízdil, 2005).

Podle Krásové (2008) můžeme mezi faktory, které nás nutí vyhledávat vzrušující okamžiky, zahrnout nudu, všednost, snadnou dostupnost a relativní pocit bezpečí. „Intenzivní prožitek se tak z běžného života vytrácí a každodenní rutina vede k deprivaci v prožitkové sféře, což má za následek neuspokojování potřeb jedince.“ (Krásová, 2008, 65).

Dobrym a vyhledávaným zdrojem intenzivních prožitků je sport spojený s jistou mírou dobrodružství a rizika. Tyto aktivity nám dokážou zprostředkovat prožitek co nejrychleji, což je v dnešní uspěchané době žádoucí (Kirchner, Kuban, Bednář, Louka, & Hnízdil, 2005).

„Fenomén prožitek je nejen rozdílný z hlediska různorodosti oblastí uspokojení, ale také z hlediska jeho hloubky a intenzity. Míra vlastní aktivity osobnosti je v průběhu času a v závislosti na zkušenosti také značně rozdílná“ (Krásová, 2008, 66).

2.1.3.4.1 Tendence vyhledávat mimořádné prožitky

Problematikou ohledně vyhledávání prožitků, neboli sensation seeking, se zabývá profesor Zuckerman z Americké Univerzity of Delaware. Tendence vyhledávat mimořádné prožitky je přeložena z angličtiny a všeobecně je známa pod zkratkou SST (sensation seeking tendency) (Kuban, 2006).

Zuckerman charakterizoval prožitkovost jako rys. Tento rys dále definoval jako vyhledávání rozmanitých, nových, komplexních a intenzivních prožitků a zkušeností a ochotou podstoupit fyzické, sociální, právní a finanční riziko kvůli této zkušenosti (Kuban, 2006).

Tendenci vyhledávat prožitky rozdělil profesor Zuckerman do čtyř základních oblastí, které jsou často citovány dalšími autory. Kuban (2006, 9-16) popisuje Zuckermanovo dělení SST následovně:

- 1) Vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS – Thrill and Adventure Seeking) – oblast sportu a fyzické činnosti. Tato oblast zahrnuje touhu zabývat se sportovními činnostmi nebo aktivitami, které v sobě skrývají určité fyzické úsilí, nebezpečí nebo riziko. Neobvyklé prožitky jsou zde získávány prostřednictvím rychlosti či gravitace. Člověk je vystaven fyzickému riziku, kterému čelí svými silami a schopnostmi mnohdy na hranici svých možností.

Fyzické úsilí je vynaloženo k soupeření a překonávání přírodních či jiných překážek. Jako zdroj mimořádných prožitků můžeme bezesporu označit některé druhy práce (např. profesionální hasiči) a sport, a to jak v aktivní tak i pasivní (sportovní diváctví) formě. Zuckerman rozdělil tyto sporty podle charakteru do několika skupin. Silného prožitku je možné dosáhnout kvalitním výkonem ovšem ten je závislý na téměř dokonalém zvládnutí aktivity, systematické přípravě, sociálních vztazích, vzájemné spolupráci, nebo vlastní snaze, která je doprovázena sebezpoznáním. Hluboký prožitek ale není možné zaručit. Vždy záleží na dané aktivitě, situaci a individualitě jedince, jak bude činnost prožívat.

- 2) Vyhledávání zkušeností (ES – Experience Seeking) – oblast smyslového vnímání. Jak již z názvu vyplývá, jedná se o tendenci vyhledávat prožitky prostřednictvím smyslů (např. hudba, umění, gastronomie, cestování, nekonvenční přátelé, nekonformní životní styl a prožitky vyvolané návykovými látkami). Ve sportu do této oblasti spadá gymnastika, krasobruslení, synchronizované plavání apod. Aby se pro nás stal tento prožitek příjemný, je zapotřebí hlubšího smyslového vnímání individuality, odborné přípravy a mnohdy určité míry talentu. Jde tedy o prožitky, které se nezískávají snadno. Vše ovšem vyvracejí prožitky získané pomocí návykových látek (alkoholismus, gamblerství a další drogové závislosti). Tyto prožitky jsou získány okamžitě a vedou k postupné degradaci osobnosti.
- 3) Disinhibice (Dis - Disinhibition) – oblast míry respektování právních a morálních norem. Jedná se o sociální aktivity, jako jsou večírky, společenské popíjení, sex a střídání sexuálních partnerů. Dále činnosti pohybující se na okraji právních norem, podnikání, kriminální činy a finanční aktivity jako jsou sázení, hraní na výherních automatech a návštěvy zábavných podniků a kasin. „Intenzita a frekvence vyhledávání takovýchto prožitků je značně závislá na prosazování sebe sama (dominance, submisivita) a na morálních zábranách osobnosti“ (Krásová, 2008, 70). Jako jevy související se sportovní oblastí jsou uváděny zdravá sportovní soutěživost, sebedůvěra v souvislosti s vedoucím postavením nebo jevy ohledně etiky sportovního boje a ducha fair-play.
- 4) Vnímavost nudy (BS – Boredom Susceptibility) – oblast resistance vůči opakovaným podnětům. Do této oblasti patří činnosti jako rutinní práce nebo

snadno předvídatelní či nudní lidé. Tolerance v mezilidských vztazích je zde také důležitá. Dále sem zahrnujeme i tendenci vytvořit a vyhledávat určité sociální zázemí, které bývá doprovázeno netrpělivostí, obzvláště nedochází-li ke změnám. Kladně hodnotíme například vytváření harmonického rodinného prostředí ale také jevy, které lze pozorovat u pracovníků v oblasti zdravotnictví nebo charity. Prožitek je možné získat i kontaktem s důvěrně známými jevy. Aby bylo dosaženo těchto aktivních pozitivních prožitků, je vždy nutná koncentrace na dosažení cíle a to i přes občasné vybočení ze stereotypu. To ne vždy působí záporně. Mnohdy umožňuje objevení správné cesty. Naopak negativně hodnotíme jevy jako je lenost a neschopnost koncentrace v cílevědomé činnosti. „Nedostatečná saturace prožitků v běžném životě a nevhodný výběr doplňkové činnosti, které by měly potřebu uspokojit, poté často vedou k negativním společenským jevům, jako jsou projevy násilí, vandalství (například u sportovních fanoušků), k drogovým a dalším závislostem, kriminalitě apod.“ (Krásová, 2008, 70-71). Z výzkumů vyplývá, že příčinou těchto negativních jevů je nuda.

2.1.3.4.2 Prožitek optimálního zaujetí – Flow

Pojem „flow“ poprvé použil americký psycholog maďarského původu Mihaly Csikszentmihalyi (1996), který se zabýval výzkumem pozitivních stánek lidského prožitku.

Do češtiny se „flow“ nejčastěji překládá jako stav „plynutí“. Je to stav radosti, tvořivosti a naprostého zaujetí činností. V tomto stavu je člověk ponořen do určité činnosti takovým způsobem, že vše ostatní není v daný okamžik důležité. Z toho vyplývá, že činnosti, které nám přinášejí radost a navozují tak stav plynutí, vyžadují naprosté soustředění na úkol. Tudíž již v mysli nezbývá místo pro informace, které se k úkolu nevztahují. Danou činnost člověk provozuje pro ni samou nikoli za určitým cílem nebo výsledkem, který z ní vyplývá. Stav „flow“ lze dosáhnout například čtením dobré knihy, prací, tancem či extrémním sportem. Jisté je, že někteří lidé jsou schopni kvůli němu i riskovat a přitom jim přináší pouhé potěšení (Csikszentmihalyi, 1996).

Podle Řepky (2005) je „flow“ míněn jako nereflexivní, úplný vznik prožitku při hladce uskutečňované činnosti, kterou má jedinec i přes její vysokou náročnost pod

kontrolou. Tento stav bývá většinou vnímán jako příjemný a objevuje se u osob, které byly zaujaty určitou činností, aniž by za to dostávaly konvenční odměnu.

Csikszentmihalyi při svých výzkumech našel šest složek „flow“. Tyto složky uvádí Řepka (2005, 97):

- 1) Požadavky na jednání a následná zpětná vazba jsou prožívány jako jasné a bez interpretace. Člověk v průběhu činnosti ví, co má správně udělat, a nemusí o tom přemýšlet.
- 2) Člověk se cítí optimálně zatížen. I přes vysoké požadavky má ale pocit, že má průběh činnosti ještě pod kontrolou.
- 3) Průběh dění je prožíván jako hladký. Jednotlivé kroky přecházejí plynule do následujících fází, jako by dění bylo řízeno vlastní vnitřní logikou (z této komponenty pravděpodobně vzniklo označení „flow“).
- 4) Koncentrace přichází sama od sebe přirozeně jako dýchání. Dochází k vytěsnění všech kognic, které nejsou bezprostředně namířeny na současnou regulaci provádění.
- 5) Je značně ovlivněn průběh času.
- 6) Člověk se zcela ponořuje do vlastní aktivity (jde o splnutí „já“ s prováděnou činností). Dochází ke ztrátě reflexivity a sebeuvědomění.

2.2 Motivace

Slovo motivace je odvozeno z latinského *moveo*, což znamená v překladu hýbat se. Přeneseně se jedná o soubor hybných sil, které člověka vedou k vykonávání (nebo nekonání) určité činnosti (dosažení cíle). Termín motivace má mnoho definic. Přesto se psychologové celkem shodují, podle Kellera a Halla (in Nakonečný, 1998a, 101), že „...otázka motivace je otázka, proč se člověk chová tím nebo oním způsobem“. Lze tedy říci, že motivace je vnitřní proces, který vyvolává motivování. Tento proces vychází z deficitů organismu a z deficitů v sociálním bytí člověka. Motivování můžeme definovat jako určitou formu a obsah vnější stimulace. Motivace je také ve velmi úzkém vztahu k ostatním psychickým fenoménům, především k emocím (Nakonečný, 1998a).

„Motivaci chápeme v nejširším slova smyslu jako souhrn činitelů, které podněcují, směřují a udržují chování člověka“ (Řepka, 2005, 51). Tyto činitele označujeme jako motivy. Na vytváření motivů se podílejí potřeby člověka. Nakonečný (1998b) považuje motivy za jakási jádra, z nichž se vyvíjí proces motivace. Dále říká, že motivy jsou vždy intrapsychické povahy, tj. jsou to vnitřní stavy, resp. struktury, jimž je imanentní obvykle získaný, naučený vzorec uspokojení. Lze je tedy označit jako psychologické příčiny chování. Motivory můžeme jen velmi obtížně utřídit a klasifikovat.

Jako nejvhodnější se jeví třídění Madsena, který dělí lidské motivy především s přihlédnutím k sociální determinovanosti člověka na motivy společenského kontaktu, motivy dosahování něčeho, motivy prestiže, motivy aktivizace, tj. nabývání a vlastnění, emocionální motivy agrese a dosažení bezpečí. Je ovšem nutné říci, že ne každý prvek chování má svůj motiv, ale každý má svou příčinu. Existuje totiž i nemotivované chování (Nakonečný, 1998a).

Nakonečný (1998a) dále uvádí základní vlastnosti motivace, za které lze považovat: směřování chování (direktivní funkce), energetizaci chování, tj. určování jeho síly (energetizující funkce) a udržování chování, dokud není dosaženo cíle. Nakonečný (1998a) dále uvádí, že od dosažení cíle se může ustoupit v důsledku nepřekonatelné překážky, eventuálně v případě vzniku jiné, silnější motivace.

Základní vlastnosti motivovaného chování definují Stagner a Karwoski. Jsou to energie, perzistence (motivace a chování setrvávají, dokud není dosaženo cíle), variabilita motivovaného chování (stejného cíle v jiných situačních podmínkách můžeme dosáhnout různými způsoby) a také směr (motivované chování směřuje k určitému cíli) (Nakonečný, 1998a).

2.2.1 Rozdělení motivace – vnitřní, vnější

Vnitřní motivaci definujeme jako provozování určité činnosti pro potěšení a uspokojení sebe sama. Vnitřní motivace tedy zahrnuje potřeby, zájmy, emoce, návyky, pocit povinnosti (morální motivace), postoje, hodnoty (názory) a životní ideály (Nakonečný, 1998a). Jako příklad nám poslouží žák, který chodí do školy, protože se chce naučit něco nového (Řepka, 2005). Krásová (2008) popisuje, že z hlediska fenomenologické perspektivy potom vnitřně motivovaní jedinci prožívají pozitivní emoce a minimální tlak nebo napětí. Heckhausen uvádí, že chování jedince, které je motivované vnitřně, se vyskytuje pro jeho vlastní účel (Řepka, 2005).

Vnější motivace by se dala označit jako opak vnitřní motivace. Jejím základem je něco, co může jedinec získat, užitek nebo dosažení nějakého cíle, který s vlastní činností přímo nesouvisí (Řepka, 2005). Vnější motivace tedy zahrnuje odměny, tresty, příkazy, nabídky, pobídky, přání a očekávání druhých, vzory (antivzory) a další podmínky vnějšího prostředí (Nakonečný, 1998a). Pro názornost uvedeme tenistu, který se přihlásí na tenisový turnaj, protože je zde vypsána vysoká peněžní odměna. Je tedy motivován penězi, které obdrží v případě výhry. Krásová (2008) tvrdí, že jestliže se podíváme na jedince motivovaného vnější motivací z fenomenologického hlediska, je zřejmé, že většinou bývá nervózní z důvodu závislosti vytyčeného cíle na aktivitě spojené s výkonem. Dále uvádí, že napětí může být též zvyšováno potřebou sociálního souhlasu.

2.2.2 Motivace ve sportu

„S jistou nadsázkou lze konstatovat, že celá psychologie sportu se dá vykládat jako motivace sportovních činností. Otázky podněcujících příčin sportovcova jednání jsou skutečně centrální tematikou psychologie sportu“ (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2006, 72). Tyto otázky mají vliv na výchovu jedince. Rovněž hrají roli při výkladu činnosti sportovce.

Jak je už výše uvedeno, jako motivaci označujeme shluky jednotlivých motivů. Zmíněné motivy působí na každého sportovce a tím se vytváří jeho složitá a proměnlivá motivační struktura. Motivační struktura se během života vyvíjí a je též ve vztahu s osobností sportovce. Na vývoji motivační struktury se podílí především věk a

výkonnost sportovce. Vývoj motivační struktury sportovce popisují Slepíčka, Hošek a Hátlová (2006, 72-73):

Generalizace motivační struktury sportovce je první fáze na počátku sportovní kariéry. Tato fáze se projevuje menší výběrovostí při volbě sportovní činnosti, rozptýleností a častou změnou sportovních zájmů. Mladý sportovec je veden vnějšími podněty a libostí prožitků nežli druhem sportu.

Diferenciace motivační struktury sportovce je druhá fáze vývoje. V této fázi dochází k odlišnému postoji k sportovním činnostem na základě úspěchů a neúspěchů. Seberealizační motivy přispívají k výběru sportu. Libost je spojována s úspěchem ve sportovní činnosti. Trénink v této fázi vývoje je systematictější a sportovec se začíná zajímat o sportovní disciplínu i po teoretické stránce.

Stabilizace motivační struktury sportovce je třetí fáze vývoje. Jedná se o fázi kulminační. Silnou účinnost zde mají motivy soutěžní, sebeuplatnění a sociální odezvy vedoucí k dosažení vysoké výkonnosti. Sportovec už nehledí pouze na libost z pohybu ale i na jiné cíle (sekundární motivace). Jedná se především o osobní (vítězství, rekordy, sláva, finance) a společenské cíle (reprezentace, kontakty, masmediální viditelnost). Na vývoji motivační struktury sportovce se samozřejmě podílí celá řada dalších cílů.

Involuce motivační struktury je čtvrtá a tedy poslední fáze vývoje. U sportovce nadále přetrvává citový a racionálně podložený vztah ke sportu, ovšem je si vědom dosaženého zenitu sportovní výkonnosti. Z tohoto důvodu dochází k přeskupování motivační struktury. Seberealizační motivy nejvyšší výkonnosti ustupují do pozadí a do popředí se dostává provozování sportovní činnosti pro ni samu. Sportovci ve fázi involuce motivační struktury často dosahují lepších výkonů nežli dříve. Tento jev se dá vysvětlit tím, že sportovec je už značně zkušený a nenesl tak velikou míru zodpovědnosti. Může ovšem nastat situace, kdy se sportovec snaží vytěžit ze sportu maximum (usiluje o co nejvyšší finanční zisky, o původní slávu atd.) před závěrem své kariéry. V takovém případě se jedná o negativní involuci motivační struktury sportovce.

V průběhu sportovní kariéry se mění i sportovcova aspirační úroveň. Aspirační úroveň rozumíme subjektivní nároky sportovce na svůj další sportovní výkon. Tyto nároky vypovídají o sportovcově sebehodnocení. Z výzkumů vyplynulo, že úroveň aspirace je rozdílná, jedná-li se o sportovce či sportovkyni nebo mladého či starého člověka. Mladí lidé a sportovci mají totiž vyšší aspirační úroveň nežli starší lidé a sportovkyně. Aspirační úroveň je ovšem především závislá na posledním výkonu v dané

sportovní činnosti. Splnění nebo předčení aspirací v následném výkonu pochopitelně znamená pro sportovce úspěch a následné zvýšení aspirační úrovně. Naopak nesplnění aspirací v následném výkonu hodnotí sportovec jako neúspěch. Neúspěch má za následek frustraci, která aspirační úroveň snižuje. Frustrace ale hrozí i v případě několika po sobě jdoucích úspěchů, které navýší aspirace a tak mohou vést k určitým obavám z nesplnění. Charakteristické pro sportovní aspiraci je i to, že se snadněji zvyšuje po úspěchu, nežli snižuje po frustraci. Na aspirační úroveň ve sportovní činnosti mají vliv vnější faktory jako například organizace tréninkové jednotky, výběr sparringpartnerů, zpětnovazební působení apod. (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2006).

2.3 Ontogeneze psychiky

Stejně jako lidské tělo i lidská psychika prochází v průběhu života jedince vývojem. Na vývoji psychiky jedince se mimo jiné podílí souhra vrozených dispozic a získaných zkušeností. Tento vývoj je rozdělen do určitých období, pro které jsou charakteristické pohybové struktury a jejich užívání. Vývojová období ve své knize popisuje Říčan (2004):

První období se nazývá prenatální. Jedná se o dobu od početí až po narození jedince. Následuje vývoj v kojeneckém období, které trvá přibližně jeden rok. Je to rok, ve kterém je tělesný i duševní vývoj mnohem rychlejší než kdykoli později. Od 1. do 3. roku mluvíme o vývoji ve věku batolete. Život batolete se podobá bystřině, jelikož se na každém kroku vyskytne nějaká menší či větší peřej. V předškolním věku (od 3 do 6 let) už je tělesný i duševní vývoj pomalejší. Následuje mladší školní věk, tedy období od 6 do 11 let. V životě jedince dochází k radikální změně v podobě povinné školní docházky, která mu otevírá nové obzory. Další období je nazýváno pubescence (od 11 do 15 let). Pubescence je nejdramatičtějším stadiem celého života. Říčan (2004, 169) nazývá pubescenci jako „čas první lásky“. Následuje adolescence, která trvá od 15 do 20-22 let. Zde se jedinec nachází na vrcholu svého mládí. „V této době je člověk nejkrásnější, tělesně i duševně nejsvěžejší, nejdychtivější a nejbystřejší“ (Říčan, 2004, 191). V důsledku biologického dozrávání se u dívek objevuje problém tělesného vzhledu. Chlapci se spíše zaměřují na pohybovou činnost a vysoké riziko navozovaných situací. Adolescent hledá smysl života, platné a trvalé hodnoty. Dochází k postupné stabilizaci. Setkává se ovšem s nedostatkem zkušeností. Věk od 20 do 30 let označujeme jako mladou dospělost. Dospělý člověk se podle Vágnerové (2000) vyznačuje samostatností, svobodou vlastního rozhodování a chování a zodpovědností za své činy. Dvacátník už nemyslí tak nezkušeně a abstraktně jako adolescent. Hloubavost adolescence postupně odeznívá. Jde o dobu velkých nadějí a energetického až nadšeného životního rozběhu, kde jedinec věří ve své schopnosti a štěstí. Následuje tzv. životní poledne (od 30 do 40 let). V tomto období je člověk na vrcholu tělesných a duševních sil, je to období vysoké výkonnosti a dobrého zdraví. Mezi 40 a 50 lety je již jedinec značně unaven životem. Jeho odpovědnost a zaměření na určitý cíl mu však dává novou sílu do života. V období od 50 do 60 let již značně ubývá tělesných i duševních sil. Po 60. roku je tělesná involuce zase o něco rychlejší a poslední kapitolou lidského života je smrt.

2.4 Charakteristika vybraného sportu

„Motocyklový sport vznikl, když se poprvé setkali dva motocyklisté. Skuteční nadšenci vždy chtěli vědět, který stroj je nejrychlejší a nejspolehlivější, přičemž výrobci vždy chtěli získat pro své motocykly prestiž a reklamu“ (Wilson, 2001, 143).

Motocyklový sport sdružuje a řídí Mezinárodní federace motocyklistů (FIM – Fédération Internationale de Motocyclisme), která vznikla roku 1904 v Paříži.

Jednotlivé motocyklové závody jsou rozděleny nejčastěji podle typu motocyklu, který je v nich použit, a také podle zdvihového objemu motocyklu. Výrobci motocykly dělí do následujících kategorií dle způsobu využití:

- 1) Cestovní a cestovně-sportovní motocykl je předurčen ke zdolávání mnoha kilometrů na asfaltovém povrchu. Zpravidla je vybaven úplnou nebo částečnou kapotáží, která chrání jezdce před větrem a tím zajišťuje větší jízdní komfort. Dále je vybaven objemnou nádrží pro daleký dojezd (příloha 1).
- 2) Cestovní enduro je motocykl určený též převážně k cestování. Jeho podvozek však umožňuje i jízdu po nezpevněném povrchu (příloha 2).
- 3) Sportovní motocykly se od ostatních motocyklů liší především aerodynamickou kapotáží, která skrývá téměř vše. Tento druh motocyklů je primárně určen ke sportovnímu vyžití na silničních okruzích. Motocykly disponují velkým výkonem, a tudíž jsou schopny dosáhnout vysokých rychlostí (příloha 3).
- 4) Kategorie „naked“ neboli „naháč“. Jedná se o klasické motocykly, u kterých je posuzován styl a vzhled. Mezi „motorkáři“ je tento typ motocyklu velice oblíbený. Motocykl má na sobě minimum kapotáže a proto nedosahuje závratných rychlostí. „Nakedbiky“ bývají často osazeny stejným motorem, jaký je použit i u sportovních motocyklů. Motory však bývají rozdílně naladěny (příloha 4).
- 5) „Choppery“ a „cruisery“ jsou motocykly určené pro klidnou jízdu. Charakteristickým znakem pro tento druh motocyklů je veliký objem motoru a propracovaný vzhled (příloha 5, 6).
- 6) „Enduro-cross“ a „funbike“. Do této kategorie spadá široký okruh motocyklů, pro které je hlavním rysem zábava z jízdy. Patří sem krosové motocykly, které jsou naladěny na vysoký výkon a disponují nízkou hmotností. Tento typ motocyklu se používá pro jízdu v těžkém terénu. Mimo jiné sem také patří tzv.

„supermotardy“. „Supermotard“ je zjednodušeně řečeno krosový motocykl osazený silničními koly a rozdílně naladěným motorem a podvozkem (příloha 7, 8).

- 7) U skútrů je použita automatická převodovka. Jezdec tedy nemusí během jízdy řadit rychlostní stupně (příloha 9).

2.4.1 Motocyklové soutěže

Jedním z nejatraktivnějších motocyklových závodů je mistrovství světa silničních motocyklů. Poprvé bylo uspořádáno v roce 1949. Dnes se mistrovství skládá z 18 závodů Grand Prix, které se odehrávají na okruzích po celém světě (mimo jiné i v České republice na brněnském Masarykově okruhu). Jezdci jsou zde rozděleni do třech kategorií (Moto GP, Moto 2, 125 ccm) podle objemu motocyklu, který sedlají. „Při neustálém snažení o větší výkony a rychlost se musí nové stroje vyvíjet velmi rychle: motocykl schopný jezdit špičkově jednu sezonu může být v příštím roce již beznadějně překonán“ (Wilson, 2001, 146).

Divácky vyhledávané jsou i závody supermotocyklů (superbiků). Tyto závody vznikly v Americe, ale brzy se rozšířily po celém světě. Mistrovství světa superbiků se jezdí od roku 1988. Tyto závody jsou zvláštní tím, že motocykly, které jsou použité pro závodění, musí vypadat jako modely, které lze zakoupit pro normální použití na silnicích (Wilson, 2001). Dnes mistrovství světa superbiků zahrnuje 13 závodů, které se jezdí na okruzích po celém světě (i v Brně na Masarykově okruhu).

Vytrvalostní závody kladou vysoké nároky na techniku i na jezdce samotného. Závody se jezdí až 24 hodin a aby tým vyhrál, musí absolvovat v přiděleném časovém limitu co největší vzdálenost. Obvykle se dva nebo tři jezdci střídají v řízení. Nejproslulejším vytrvalostním závodem je slavné Le Mans (Wilson, 2001).

Za jeden z nejproslulejších a zároveň nejnáročnějších závodů na světě je považován závod Tourist Trophy (TT), který se jezdí v Anglii. TT byl založen v roce 1907 a jezdí se na silničním okruhu s přirozenými překážkami (Wilson, 2001).

Za kolébkou motokrosu bychom mohli považovat Velkou Británii. První zmínky o mezinárodních soutěžích jsou po druhé světové válce jako „Moto – Cross des Nations“. První mistrovství světa bylo roku 1957. V Americe se jezdí celostátní mistrovství známé jako „Super Cross“. Motokrosové závody si získaly oblibu u fanoušků především pro svoji extrémní náročnost (Wilson, 2001).

Jednou z nejstarších forem motocyklového sportu je trial. Trialové závody se jezdí ve velice obtížném terénu. Soutěž je rozdělena do několika kontrolovaných úseků. Trestné body jsou udělovány za dotek jezdce se zemí, za zastavení nebo za překročení časového limitu v daném úseku (Wilson, 2001).

Plochá dráha vznikla roku 1902 v Americe. Tyto závody se jezdí na cca 400 m okruhu. Jezdí se převážně smykem. Největších úspěchů v těchto závodech dosáhly české motocykly značky Jawa. Jezdci na nich získali desítky titulů mistra světa (Wilson, 2001). Obdobu ploché dráhy jsou závody motocyklů pořádané na ledě. Pneumatiky motocyklů jsou zde vybaveny ocelovými hroty. Tento druh závodů je rozšířen především v severských zemích.

Nejnámějším maratónským závodem je bezesporu Dakarská Rallye (dříve název rallye Paříž – Dakar). Poprvé se tento závod jel v roce 1979 a nyní má za sebou již 33 ročníků. Závod je extrémně náročný a vyžaduje výbornou přípravu techniky i jezdce samotného. Ne nadarmo je považován za nejtěžší rallye světa. Závod je rozdělen do třinácti etap a jede se převážně v poušti, kde je jezdec odkázán pouze sám na sebe.

V poslední době se do popředí motocyklového sportu dostává freestyle motokros (FMX). Toto odvětví motocyklového sportu vzniklo v USA. Jezdci FMX najíždějí na speciální rampy, ze kterých skáčou i s motocyklem vysoko do výšky. Za dobu letu provádějí různé triky. Prvním Evropanem, který skočil salto s motocyklem, byl Čech Petr Kuchař. Dalším českým jezdce, který se zapsal do historie FMX je Petr Pilát, který s motocyklem skočil v pouhých 14 letech salto vzad a tím vytvořil světový rekord. Tato skutečnost jistě měla zásadní vliv na rozvoji tohoto sportovního odvětví u nás.

3 Cíle práce a hypotézy

3.1 Cíle práce

Zjistit, co motivuje skupinu mladých lidí ve věku 21-25 let provozovat motorismus, tedy sport, který je podle Zuckermana považován za rizikový.

3.2 Hypotézy

H1: Jízdu na motocyklu vyhledávají jedinci s velkou mírou tendence vyhledávat rizikové zážitky.

H2: Vyššího skóre v dotazníku flow dosáhnou „motorkáři“, kteří se motocyklismu věnují více jak 3 roky.

4 Metodologie

4.1 Výzkumné metody

V bakalářské práci byl výzkum realizován pomocí dotazníkové metody.

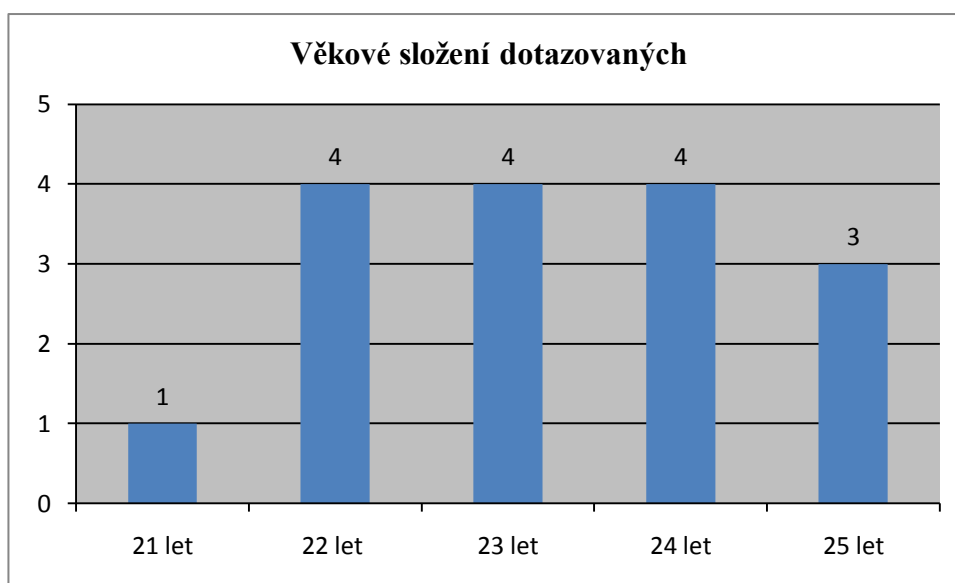
Dotazník můžeme charakterizovat jako listinu, jejíž otázky (položky) prochází náročnou předchozí přípravou, kde se zkoumá jejich platnost a spolehlivost (hodnověrnost) ve vztahu k požadovaným psychometrickým kritériím. Na tyto otázky dotazovaný později odpovídá (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2006).

Podle Ferjenčíka (2000) spočívají výhody dotazníkové metody v lepší kvantifikaci dat a v úspoře času a finančních prostředků. Naopak jako nevýhody udává menší pružnost (např. nelze klást doplňující otázky), naprosto přesnou formulaci otázek srozumitelnou všem a obvykle nižší věrohodnost dat (zařazení tzv. lžiskóre sice umožní vyřadit nejméně věrohodné sety odpovědí, neumožňuje však přiblížit se k pravdivým odpovědím).

4.2 Výzkumný soubor

Sběr dat byl prováděn individuálně a anonymně. Výběr probandů byl cílený a jedná se o „motorkáře“, kteří se věnují motocyklismu na rekreační úrovni. Účast v testování byla dobrovolná a probandi byli motivováni nabídkou, že po vyhodnocení dotazníku budou informováni o svém vlastním výsledku. Vyplněných dotazníků bylo celkem shromážděno od $n=16$ (tři ženy a třináct mužů). Věkový průměr testovaných je 23,25 let se směrodatnou odchylkou 1,2 let. Věkové rozmezí je značně omezeno skutečností, že řidičské oprávnění na nejsilnější motocykly je udělováno až od 21 let.

Graf 1. Věkové složení dotazovaných

V sedmi případech se jedná o osoby s místem bydliště do 1000 obyvatel, následují tři, kteří bydlí ve městě do 20000 obyvatel, poté jeden, který bydlí ve městě do 50000 obyvatel, dva z města do 100000 obyvatel, jeden z města do 200000 obyvatel a dva z města čítajícího přes 200000 obyvatel. Většina z dotazovaných má dosažené středoškolské vzdělání s maturitou a jsou studenti na vysokých školách.

4.3 Použité dotazníky

4.3.1 Test zájmu a zálib - Sensation Seeking Scale form V

Jedná se o standardizovaný dotazník pro sběr dat (Test zájmu a zálib - SSS V verze), který byl vytvořen v roce 1978 profesorem Zuckermanem. Překlad do českého jazyka a standardizaci provedl PaedDr. Jiří Kuban, Ph.D. Tato forma je v současnosti nejpoužívanější verzí SSS (příloha 10).

Test je složen celkem ze 40 položek, z nichž je vždy 10 věnováno každé subškále. Zmíněnými subškálami jsou vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS), vyhledávání zkušeností (ES), disinhibice (Dis) a vnímavost nudy (BS). U každé sledované oblasti, které jsou rozřazeny do jednotlivých subškál, můžeme získat bodové hodnocení v rozsahu 0 až 10 bodů.

Podrobnější výzkumné techniky a metody dotazníku SSS V popisuje Kuban (2006).

4.3.2 Krátký dotazník flow

Krátký dotazník flow je dílem autorů Falko Rheinberg & Regina Vollmeyer z Universität Potsdam. Českou verzi dotazníku částečně standardizovali profesor František Man společně s profesorkou Ivou Stuchlíkovou (příloha 11). Respondenti jej vyplňují bezprostředně po jízdě na motocyklu pro získání co nejpřesnějších odpovědí. V této bakalářské práci se zabýváme pouze stavem flow.

Otázky 1-10 se zabývají tzv. flow, neboli jak uvádí Csikszentmihalyi (1996) „stavem plynutí“. Tyto otázky jsou dále rozděleny na hladký automatický průběh (otázky: 2., 4., 5., 7., 8. a 9.) a absorpci (otázky 1., 3., 6. a 10.). Dále je zkoumána centrace na výsledek, cíl (otázky 11. a 12.). Otázky 13. a 14. se věnují vnitřní motivaci. Otázky 15., 16. a 17. zjišťují obavy, 18. poskytuje informace týkající se valence, 19. řeší prožívané potíže, 20. je zaměřena na schopnosti testovaného v dané oblasti a 21. se týká přiměřenosti požadavků, které jsou na respondenta kladeny při provozování dané aktivity.

5 Výsledky

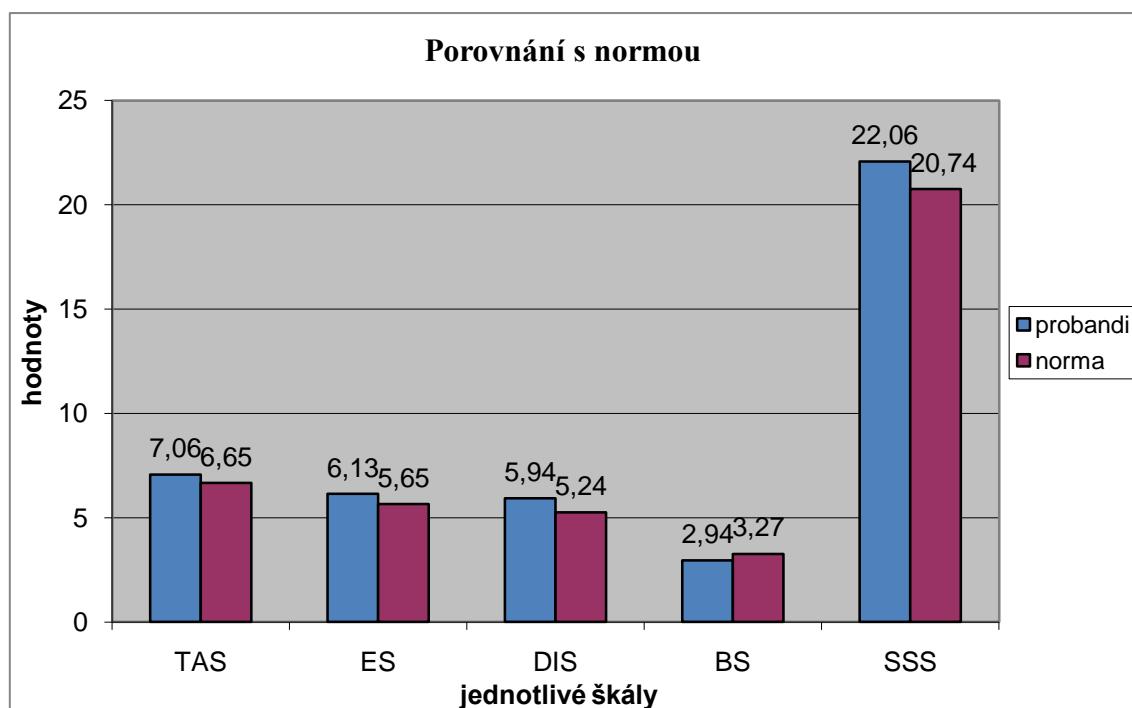
Aby bylo možné získat výsledné hodnoty, musely být údaje z dotazníků převedeny do formy kódů a přepsány do tabulek. Vše bylo realizováno prostřednictvím programu Microsoft Excel. Poté bylo možné přistoupit k samotnému vyhodnocování.

5.1 Vyhodnocení dotazníku SSS V verze (Test zájmu a zálib)

Výstupní údaj dotazníku SSS V verze nám říká, jakou má jedinec tendenci vyhledávat prožitky. „Měřitelnost tohoto rysu osobnosti nám tak umožňuje psychometrickou typologii jedinců a predikci chování individua ve zvolených situacích“ (Kuban, 2006, 3).

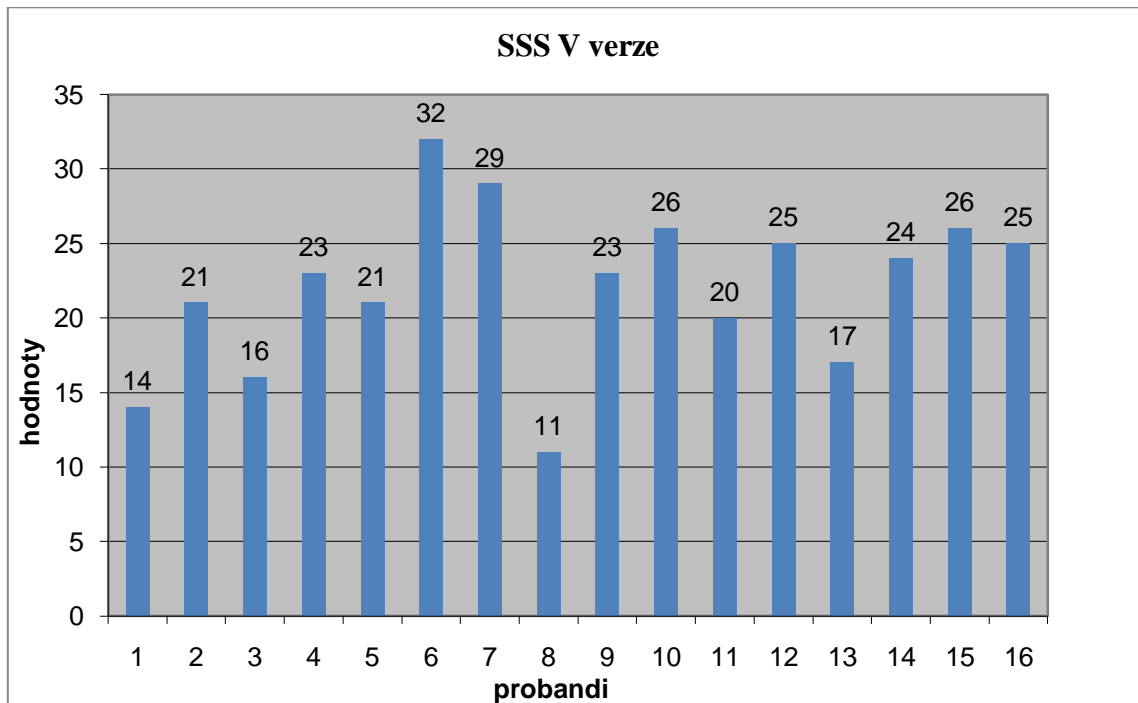
Zpracování dat z dotazníku SSS V verze popisuje Kuban (2006, 53-55).

Graf 2. Grafické porovnání probandů s českou populací – SSS V verze

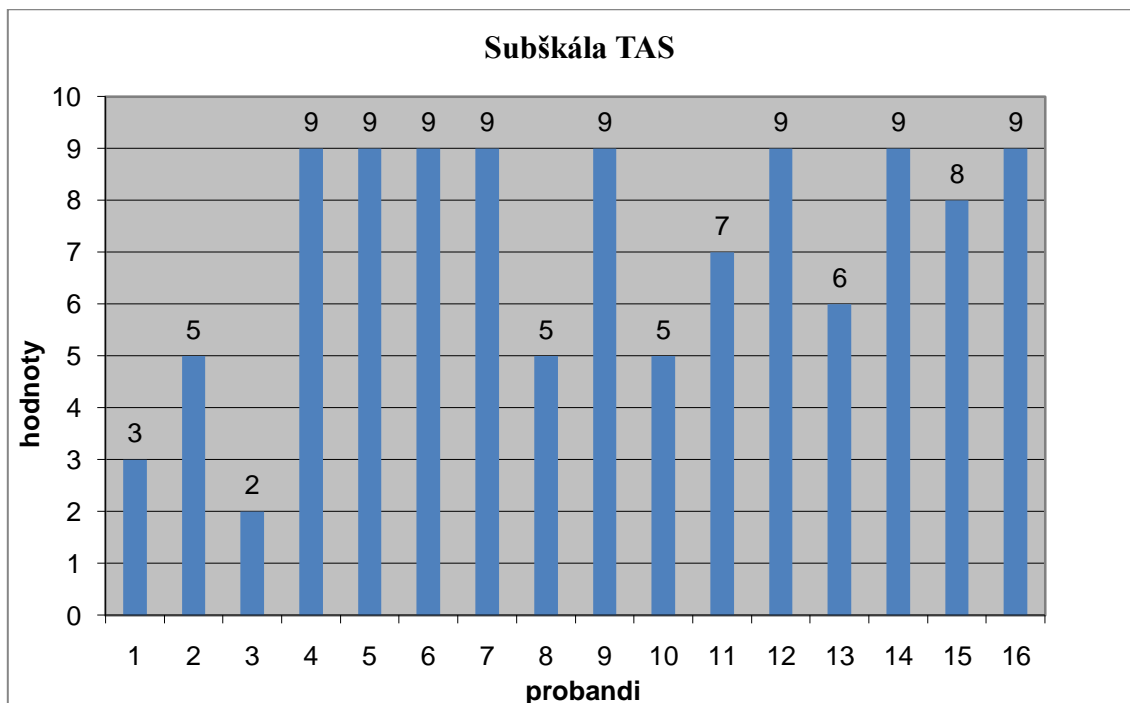
Graf 2 nabízí celkové porovnání průměrů se standardizovanou normou české populace. Fakt, že nevykazuje výrazné rozdíly porovnání jednotlivých subškál je zapříčiněn malým výzkumným souborem.

Graf 3. Grafické znázornění testu zájmu a zálib (SSS V verze – Sensation Seeking Scale form V)

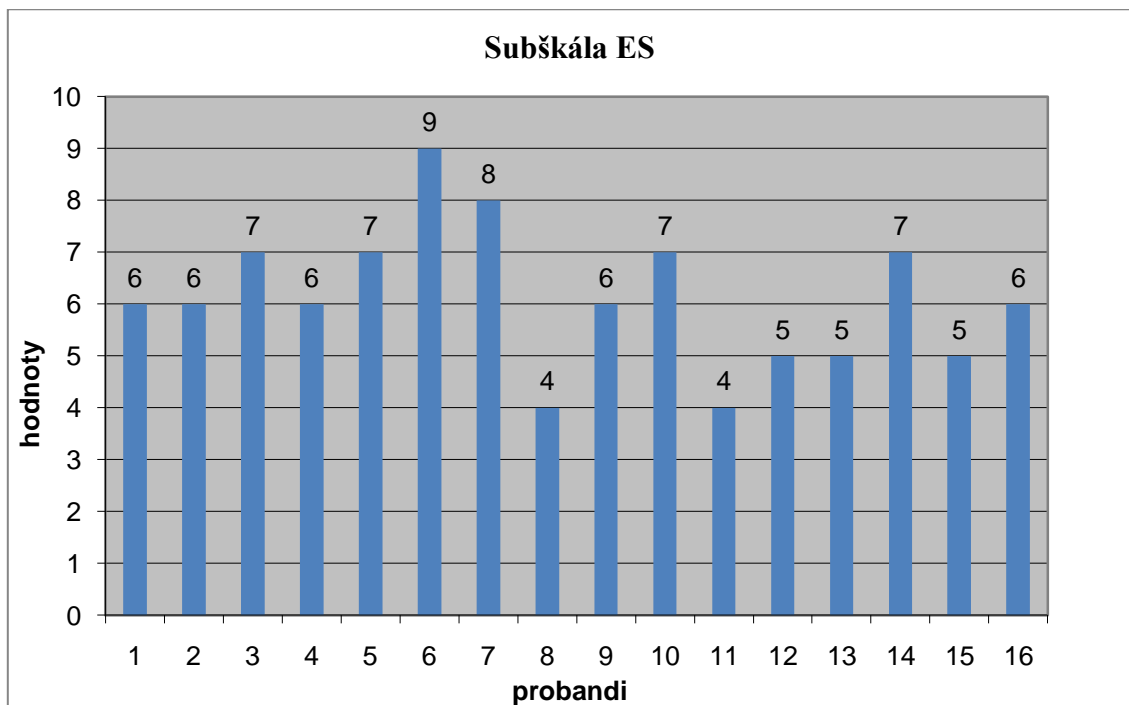
Na grafu 3 vidíme celkové skóre jednotlivých probandů v testu zájmu a zálib. Pozoruhodný je rozdíl mezi probandem číslo 6 a probandem číslo 8.

Graf 4. Grafické znázornění subškály vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS - Thrill and Adventure)

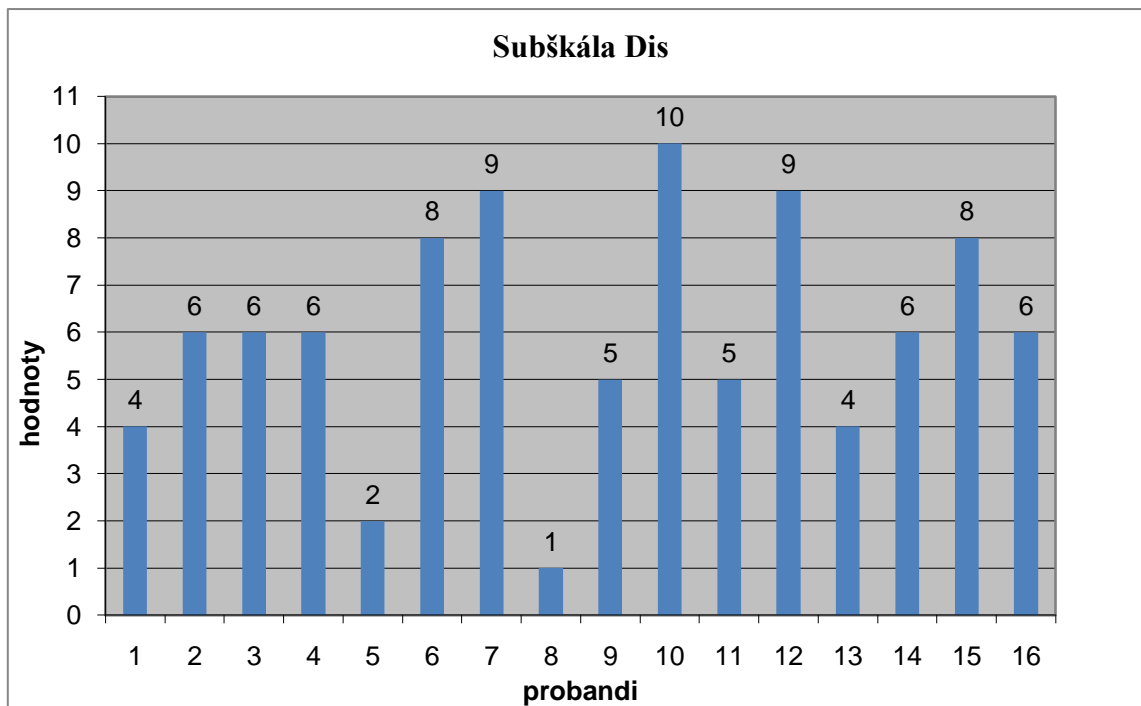
Na grafu 4 je vyobrazena subškála vyhledávání napětí a dobrodružství. Polovina z dotázaných zde dosahuje téměř nejvyššího skóre, což odpovídá zařazení sportu dle Breivika mezi vysoce rizikové. Zajímavý se z tohoto pohledu jeví výsledek probanda číslo 1 a probanda číslo 3, kteří dosáhli velice nízkého skóre.

Graf 5. Grafické znázornění subškály vyhledávání zkušeností (ES – Experience Seeking)

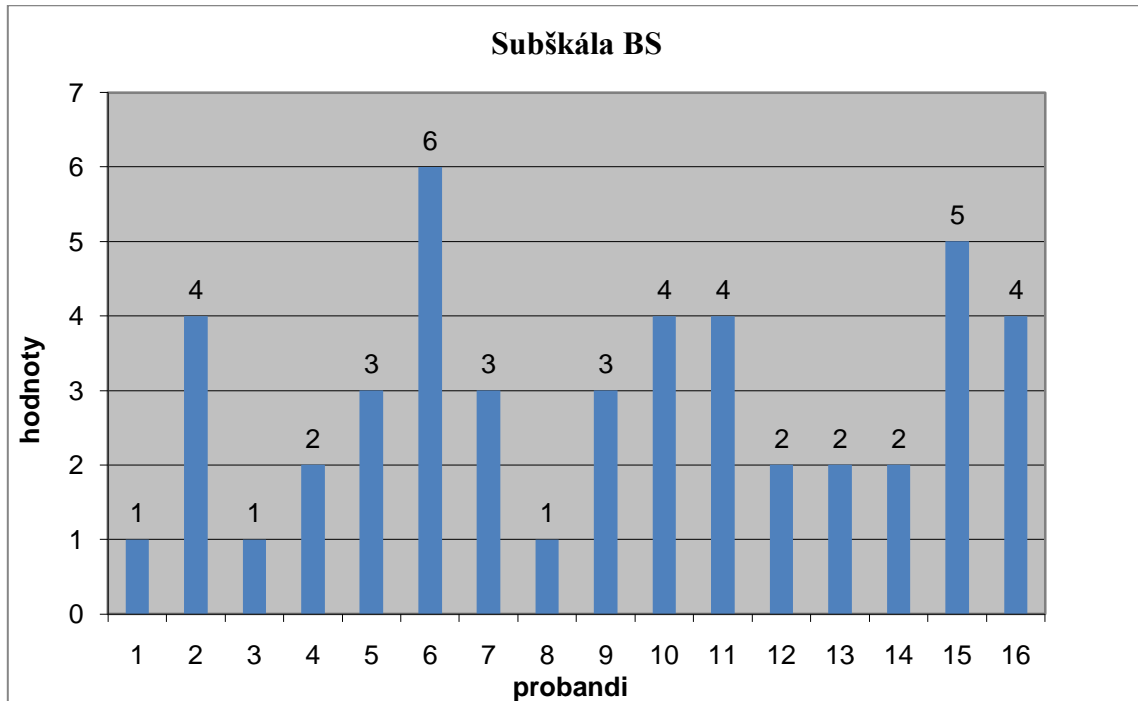
Na grafu 5 vidíme, jak si vedli jednotliví probandi v subškále vyhledávání zkušeností. Vysokých výsledků zde například dosahují cestovně založení „motorkáři“ ale i ti, pro které je důležité, že na motocyklu vypadají dobře.

Graf 6. Grafické znázornění subškály disinhibice (Dis - Disinhibition)

Graf 6 ukazuje zjevné rozdíly mezi „motorkáři“ v oblasti disinhibice. Pozoruhodný je rozdíl mezi probandem číslo 8, který v této subškále dosáhl velmi nízkého skóre a probandem číslo 10, který zde naopak dosáhl maxima.

Graf 7. Grafické znázornění subškály vnímavost nudy (BS – Boredom Susceptibility)

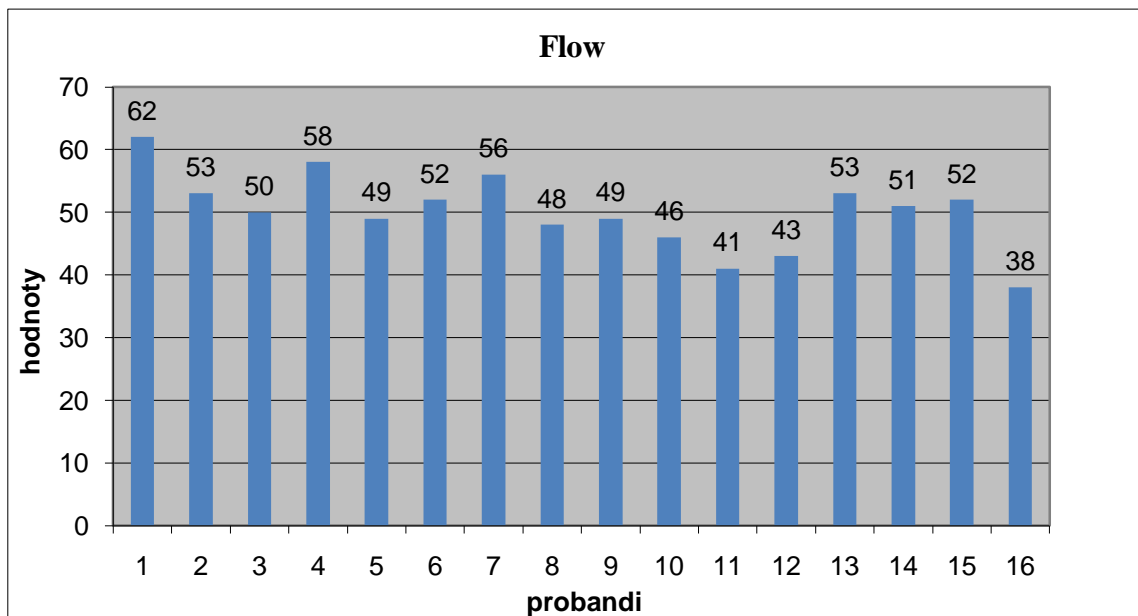

Graf 7 vypovídá o averzi probandů vůči opakovaným zkušenostem a prožitkům jakéhokoliv druhu. Je tedy zářející, že respondenti skórují tak nízko.

5.2 Vyhodnocení Krátkého dotazníku flow

Pomocí tohoto dotazníku můžeme zjistit, za jakých podmínek se „motorkář“ nechá jízdou na motocyklu zcela pohltit.

Graf 8 Grafické znázornění Krátkého dotazníku flow

Na grafu 8 je vyobrazeno, jak často jsou jednotliví probandi zcela pohlceni jízdou na motocyklu. V porovnání s německou normou, která je 49,85, dosahují respondenti spíše průměrných hodnot.

Kazuistika 1: Proband číslo 6 je žena, kterou budeme dále nazývat smyšleným jménem Zuzana. Zuzaně je 23 let a je studentkou a současně i sekretářkou na vysoké škole. Bydlí s rodiči a mladším bratrem ve vesnici do 1000 obyvatel na Vysočině. Její matka pracuje jako účetní a otec jako technik. Její zálibou jsou motorky, jídlo a cestování. Motorismu se začala věnovat až ve svých 21 letech díky svému bratrovi a kamarádům. Zuzanu bychom mohli charakterizovat jako člověka, který je vždy odhodlaný dosáhnout vytyčeného cíle. I přes své dosavadní malé zkušenosti s motocyklem si dokázala prosadit vlastní názor a přes zákazy rodičů si koupila svůj první a zanedlouho druhý, silnější motocykl. Zuzana je vždy ráda středem pozornosti a dlouho nepostojí na jednom místě. Na motocyklu vyhledává vzrušení z divoké a rychlé jízdy ale i dlouhé cesty za poznáním. Je člověkem velice společenským, tudíž na žádné „motorkářské“ akci nemůže chybět. Vždy se totiž těší na nové přátele, nové zážitky a na tajemství, které v sobě skrývá neznámé a nepoznané.

Kazuistika 2: Proband číslo 8 je naprostým protipólem Zuzany. Je jím muž, kterého budeme oslovovat smyšleným jménem Petr. Petrovi je 24 let, studuje vysokou vojenskou školu a bydlí na Vysočině ve městě do 200000 obyvatel. Jeho rodiče jsou povoláním ekonomka a poradce. Má staršího sourozence, bratra. Petr se aktivně věnuje několika sportům a mezi jeho další záliby patří internet, filmy a jízda autem. Na motocyklech jezdí již několik let. Petr byl svými rodiči již od malička veden k samostatnosti. Je to člověk, jak již vyplývá ze zaměření vysoké školy, kterou studuje, velice disciplinovaný a na kterého je ve všech ohledech maximální spolehnutí. Vždy si je vědom svých povinností. Je klidné, ne příliš výrazné povahy. Svůj motocykl z největší části využívá k pohodovým vyjížděnkám nebo v případě nouze jako dopravní prostředek.

6 Diskuze

Výsledky dosažené v dotazníku SSS V verze prozrazují, že sledovaní „motorkáři“ se zásadně neliší od standardizované normy české populace v jednotlivých subškálách (Graf 2). Tuto skutečnost výrazným způsobem ovlivňuje fakt, že se ve všech případech jedná o „motorkáře“, kteří provozují sport na rekreační úrovni. Dále je výsledek ovlivněn i malým výzkumným souborem. V celkovém skóre SSS V verze je tedy patrné pouze mírné zvýšení oproti normě.

Celkové výsledky z dotazníku SSS V verze svědčí o tom, že sledovaní „motorkáři“ jsou opravdovými vyhledavači rizika, mají tedy vysokou tendenci vyhledávat riziko a to převážně v nových sportech s vysokou mírou rizika (Graf 3). Tento poznatek potvrzuje hypotézu H1. Zajímavý se z hlediska konečného skóre v dotazníku SSS V verze jeví výsledek probanda číslo 6 a probanda číslo 8. Proband číslo 6 dosáhl velmi vysokého skóre, kdežto proband číslo 8 dosáhl nízkého skóre. Výsledek, kterého dosáhl proband číslo 6, je ovlivněn skutečností, že řidičské oprávnění na motocykl vlastní pouze rok. Oproti tomu proband číslo 8 je již zkušený „motorkář“, který se motocyklismu věnuje několik let. Výrazným způsobem do výsledků probanda číslo 8 promlouvá i fakt, že studuje na Univerzitě obrany ČR letectví a o nevšední prožitky tak nemusí mít nouzi. Rovněž je člověkem velice disciplinovaným.

Skóre probandů je v subškále TAS očekáváno vysoké, což při analýze jednotlivých probandů bylo potvrzeno (Graf 4). Osm z nich dosáhlo téměř nejvyššího skóre, což se shoduje se zařazení sportu dle Breivika (1999) mezi vysoce rizikové. Zajímavé výsledky zde vykazuje proband číslo 1 a proband číslo 3, kteří dosáhli velice nízkého skóre. V případě probanda číslo 1 se nízké skóre vysvětluje tím, že se jedná o ženu ve věku 25 let (tedy horní věková hranice), která již má určité závazky ke své rodině. Výsledek probanda číslo 3 je však v této subškále nelogický, neboť se jedná o muže ve věku 22 let, který se aktivně věnuje několika dalším sportům a na motocyklu vyhledává jízdu na motokrosových tratích.

U motocyklistů a to převážně u vlastníků cestovních strojů bychom očekávali vysoké skóre v subškále ES (Graf 5). Pochopitelně, zde hraje velkou roli i věk, starší vyhledávají spíše poznání, mladší rychlost (příkladem člověka vyhledávajícího rychlost je proband číslo 11, tedy muž ve věku 22 let, vlastník sportovního motocyklu). Obě skupiny očividně využívají motocykl jako prostředek k dosažení něčeho i když odlišného. V našem případě můžeme konstatovat, že probandi se spíše věnují cestování,

tedy poznávání nových míst, které se nabízí k objevení právě prostřednictvím jízdy na motorce. Do výsledků z této subškály rovněž promlouvají i příjemné vjemy spojené s jízdou na motocyklech, jako je například zvuk motorky nebo vzhled sebe sama na motocyklu. Většina z respondentů má totiž svůj motocykl opatřen laděným výfukem. I motorkářské oblečení mají ve většině případů pečlivě barevně sladěné se svým motocyklem. Fakt, že zde dotazovaní skórovali vysoko, se tedy tímto vysvětluje.

V očích mnoha lidí jsou „motorkáři“ spojováni s bujarými večírky, popíjením alkoholu a častým střídáním partnerů. Nutno dodat, že většina „motorkářských“ srazů se v podobném duchu opravdu odehrává. Jsou však i jezdci „samotáři“, kteří se tomuto zařazení vymykají. Do které z uvedených skupin lze zařadit naše respondenty vypovídá subškála Dis (Graf 6). Skóre u všech je spíše nízké nebo průměrné, což příliš neodpovídá všeobecně známému profilu „motorkáře“. Mezi těmi, kteří skórovali vysoko, jsou také probandi číslo 6, 10 a 15, což je zapříčiněno skutečností, že se jedná o vyhledavače tradičních „motorkářských“ srazů. Pokud se dále zaměříme na probandy s vyšším skóre, zjistíme, že čtyři z nich patří mezi členy „motorkářského“ klubu, i když třeba jen vesnického. Po celém světě totiž existují různé organizace „motorkářů“, které jsou již porovnatelné s mafiánským společenstvím. Ostatní z dotazovaných odpovídají spíše profilu jezdce „samotáře“.

V subškále BS probandi skórovali překvapivě nízko (Graf 7). Jelikož motocyklismus patří mezi technické, benzinové sporty, je z tohoto důvodu nutná minimálně bazální dovednost ovládání stroje. Zaměřili jsme se tedy na respondenty, kteří se tomuto sportu věnují delší dobu, z čehož vyplývá, že jejich řídičské umění bude na vyšší úrovni oproti „motorkářům“, kteří jezdí kratší dobu. Zjistili jsme ovšem, že ani zkušenější jezdci nevykazují vyšší hodnoty. Ovlivňujícím faktorem je tedy počet kilometrů, který jednotliví probandi za sezónu naježdí. Vyšší hodnoty totiž vykazují „motorkáři“, kteří používají motocykl například pro každodenní ježdění do zaměstnání nebo do školy kdežto ostatní ho využívají výhradně k rekreačním projížďkám ve svém volném čase.

Z dotazníku SSS V verze vyplývá, že skupinu mladých lidí ve věku 21-25let motivuje k motorismu dobrodružství a napětí spojené s jízdou na motocyklech, dále objevování nových míst, příjemné vjemy z jízdy, poznávání nových přátel ale také určitá odvázanost a nerespektování některých zákazů.

Z důvodu chybějících standardizačních údajů pro Českou republiku, byl soubor z Krátkého dotazníku flow porovnán s německou normou. Z tohoto hlediska dosahovala většina probandů skóre kolem průměrné hodnoty (Graf 8). Zajímavý je výsledek probanda číslo 1, jedná se o ženu, jejíž největší zálibou je právě motocykl. Je to velice zkušená řidička motocyklu, která popisuje jízdu na motorce jako souznění svého těla a stroje. Vysokého ohodnocení zde dosáhl rovněž proband číslo 4. V tomto případě se jedná o muže, který se stejně jako proband číslo 1 věnuje danému sportovnímu odvětví delší dobu. Řízení motocyklu totiž vyžaduje zvládnutí velkého množství dovedností, které se jedinec naučí pouze pravidelným ježděním. Flow prožívání vyžaduje optimální zatížení a odpovídající dovednosti, pokud je vše v rovnováze, může dojít k absolutnímu se pohroužení do činnosti. Jako protipól můžeme postavit probanda číslo 16, který vlastní řidičské oprávnění pouze jeden rok a patří mezi mladší „motorkáře“, tedy ještě nestačil nasbírat takové zkušenosti a dovednosti jako starší a vyjezděnější „motorkáři“. Respondenti, kteří se věnují motocyklovému sportu déle než 3 roky, v Krátkém dotazníku flow dosahují vyšších hodnot, čímž je potvrzena hypotéza H2.

7 Závěr

Silný motocykl ve spojitosti s mladým a nezkušeným jedincem je odedávna velmi diskutované téma. Mladí jezdci totiž často přeceňují své síly, což má mnohdy za následek smrtelnou nehodu. Úkolem této bakalářské práce bylo tedy zjistit, co motivuje mladé lidi k rychlé a riskantní jízdě na motorce. Zároveň bylo zkoumáno, kdy a za jakých podmínek je respondent zcela pohroužen do jízdy na motocyklu.

Výsledné hodnoty jsme v případě dotazníku SSS V verze porovnávali se standardizovanou normou české populace. Zde se „motorkáři“ ukázali jako nadprůměrní v subškálách Vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS - Thrill and Adventure Seeking), Vyhledávání zkušeností (ES - Experience Seeking) a Disinhibice (Dis - Disinhibition). Subškála TAS vyjadřuje nutkání jedince zajímat se o určitý typ aktivit, které pro něj jsou do jisté míry fyzicky náročné a zahrnují nebezpečí či riziko. U subškály ES hovoříme o tendenci získávat nové zkušenosti, které člověk zaznamenává pomocí mysli a smyslů. V tomto případě se jedná o cestování, tedy poznávání neznámých míst právě prostřednictvím jízdy na motocyklu, životní styl, který neodmyslitelně patří k „motorkářovi“, neobvyklí přátelé ale také například zvuk motocyklu za jízdy. Subškála Dis v sobě zahrnuje bujaré večírky, holdování alkoholu a střídání sexuálních partnerů. Tyto položky lze tedy označit jako hlavní motivy. Naopak, kde si respondenti nevedli lépe nežli norma české populace, byla subškála Vnímavost nudy (BS – Boredom Susceptibility).

Na základě výsledků z dotazníku SSS V verze můžeme dotazované označit jako opravdové vyhledavače rizika, mají tedy vysokou tendenci vyhledávat riziko a to převážně v nových sportech s vysokou mírou rizika. Tato skutečnost jednoznačně potvrdila hypotézu H1.

Z krátkého dotazníku autorů Falko Rheinberg a Regina Vollmeyer, Universität Potsdam jsme zjišťovali, zda jsou respondenti jízdou na motocyklu zcela pohlceni. Získané výsledky bylo nutno porovnat s německou normou z důvodu chybějících standardizačních údajů pro ČR. Ukázalo se, že „motorkáři“, kteří se věnují jízdě na motocyklu delší dobu, zažívají stav „plynutí“ častěji nežli ti, kteří jezdí jen krátce a tudíž dosud nestihli nasbírat dostatečné množství zkušeností. Tímto zjištěním jsme tedy potvrdili hypotézu H2.

Pokud by se někdo chtěl podobným výzkumem zabývat v budoucnosti, bylo by vhodné zvětšit výzkumný soubor. Poté by s největší pravděpodobností došlo k odhalení

opravdových rozdílů mezi dotazovanými a standardizovanými normami běžné populace.

Referenční seznam

1. Atkinson, R. et al. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
2. Breivik, G. (1999). *Sensation seeking in sport*. Oslo: Norges idrettshogskole Institutt for samfunnsfag.
3. Caillois, R. (1998). *Hry a lidé*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
4. Csikszentmihalyi, M. (1996). *O štěstí a smyslu života*. Praha: Lidové noviny.
5. Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
6. Frömel, K. (2002). *Kompendium psaní a publikování v kinantropologii*. Olomouc: Univerzita Palackého.
7. Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál.
8. Hogenová, A. (2003). Prožitek. In J. Kirchner, & P. Kavalíř, *Prožitek a tělesnost* (pp. 8-16). Praha: Asociace psychologů sportu České republiky.
9. Kirchner, J. (2009). *Psychologie prožitku a dobrodružství*. Brno: Computer Press, a.s.
10. Kirchner, J., Kuban, J., Bednář, M., Louka, O., & Hnízdil, J. (2005). *Pedagogicko-psychologické aspekty prožitku a zážitku*. Ústí nad Labem: UJEP.
11. Krásová, P. (2008). *Prožívání vysokoškoláků ve vztahu k osobnostním charakteristikám ve vybraných sportech*. Praha: UK.
12. Kuban, J. (2006). *Tendence k vyhledávání prožitku a její diagnostika*. Hradec Králové: Gaudeamus.
13. Kuban, J. (2007). Tendence k mimořádnému prožitku v pohybových aktivitách. In V. Hošek, & P. Tilinger, *Psychosociální funkce pohybových aktivit jako součást kvality života dospělých* (pp. 45-58). Praha: UK.
14. Nakonečný, M. (1998a). *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia.
15. Nakonečný, M. (1998b). *Základy psychologie*. Praha: Academia.
16. Řepka, E. (2005). *Motivace žáků ve školní tělesné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
17. Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál.
18. Slepíčka, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2006). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
19. Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.
20. Wilson, H. (2001). *Velká kniha o motocyklech*. Praha: Ottovo nakladatelství, s. r. o.

Seznam příloh

Příloha 1: Cestovní a cestovně-sportovní motocykl

Příloha 2: Cestovní enduro

Příloha 3: Sportovní motocykl

Příloha 4: Motocykl z kategorie „naked“

Příloha 5: Motocykl z kategorie „chopper“

Příloha 6: Motocykl z kategorie „cruiser“

Příloha 7: Motocykl z kategorie „enduro-cross“

Příloha 8: Motocykl z kategorie „supermotard“

Příloha 9: Skútr

Příloha 10: Test zájmu a zálib - Sensation Seeking Scale form V

Příloha 11: Krátký dotazník autorů Falko Rheinberg & Regina Vollmeyer, Universität Potsdam

Příloha 1: Cestovní a cestovně-sportovní motocykl

Zdroj: <http://www.kawasaki.cz/1400GTRGrandTourer>

Příloha 2: Cestovní enduro

Zdroj: <http://www.motorkari.cz/clanky/redakcni-testy/bmw/bmw-r1200gs-vs-moto-guzzi-stelvio-vs-yamaha-supertenere-16657.html?fotogalerie=1>

Příloha 3: Sportovní motocykl

Zdroj: <http://www.kawasaki.cz/ZX-10R>

© 2010 Kawasaki Motors Europe N.V.

Příloha 4: Motocykl z kategorie „naked“

Zdroj: <http://www.kawasaki.cz/Z750R>

Příloha 5: Motocykl z kategorie „chopper“

Zdroj: <http://www.motorkari.cz/clanky/redakcni-testy/honda/honda-vt750-shadow-spirit-12137.html?fotogalerie=1>

Příloha 6: Motocykl z kategorie „cruiser“

Zdroj: <http://www.kawasaki.cz/VN1700Classic>

Příloha 7: Motocykl z kategorie „enduro-cross“

© 2010 Kawasaki Motors Europe N.V.

Zdroj: <http://www.kawasaki.cz/KLX450R>

Příloha 8: Motocykl z kategorie „supermotard“

Zdroj: <http://www.motorkari.cz/clanky/redakcni-testy/husaberg/husaberg-fs570-16708.html?fotogalerie=1>

Příloha 9: Skútr

Zdroj: <http://www.motorkari.cz/clanky/redakcni-testy/aprilia/aprilia-scarabeo-200ie-net--18216.html?fotogalerie=1>

TEST ZÁJMU A ZÁLIB

(SSS V verze)

POKYNY: Každá z položek, které jsou dále uvedeny, obsahuje dvě volby, A a B. Prosím, označte ve svém dotazníku, která z uvedených možností nejvíce odpovídá Vaším zálibám nebo Vaším pocitům. V některých případech můžete shledat, že obě možnosti vyjadřují Vaše záliby, či pocity. Vyberte prosím tu, která Vaše záliby nebo pocity vyjadřuje lépe. Někdy možná naleznete položky, z nichž Vám nebude vyhovovat ani jedna z možností. V takových případech označte volbu, která je pro Vás méně nepřijatelná. Žádnou položku nenechte nevyplněnou. Když dotazovanou aktivitu vykonáváte, značíte „Rád(a) bych“

Je důležité, abyste na každou položku odpověděli pouze jednou z možností, A nebo B. Zajímají nás pouze Vaše záliby nebo pocity, nikoliv jaké jsou pocity jiných nebo jaké pocity se u někoho předpokládají. Neexistují zde žádné správné nebo špatné odpovědi jako jsou u jiných druhů testů. Buďte upřímní a uveďte své skutečné ohodnocení.

- A. Mám rád „divoké“ nevázané večírky.
B. Dávám přednost klidným večírkům s dobrou konverzací.
- A. Jsou některé filmy, které s potěšením shlédnu podruhé nebo dokonce i potřetí.
B. Nemohl bych se dívat na film, který jsem už jednou viděl.
- A. Často si přeji, abych mohl(a) být horolezcem(kyní).
B. Nepochopím lidi, kteří riskují své životy tím, že lezou po skalách.
- A. Nemám rád jakékoliv tělesné vůně.
B. Mám rád některé z lidských tělesných pachů.
- A. Nudí mě, když se dívám na stále stejné tváře.
B. Mám rád příjemnou důvěrnost každodenních přátel.
- A. Rád(a) sám(sama) prozkoumávám neznámé město nebo část města, dokonce i když to znamená, že se ztratím.
B. Pokud jsem na místě, které dobře neznám, dávám přednost průvodci.
- A. Nemám rád lidi, kteří dělají nebo říkají věci proto, aby polekali nebo rozčílili jiné.
B. Pokud se dá předpokládat téměř vše, co člověk udělá nebo řekne, musí být dotýčný, či dotýčná nudní.
- A. Obvykle si příliš neužiji film nebo divadelní hru, kde dokážu předvídat předem co se stane.
B. Nevadí mi, když sleduji film nebo divadelní hru, kde dokážu předvídat předem co se stane.
- A. Již jsem zkusil(a) marihuanu nebo bych ji rád zkusil(a).
B. Nikdy bych marihuanu nekouřil(a).
- A. Nechtěl(a) bych zkusit žádnou drogu, která by u mě mohla vyvolat zvláštní a nebezpečné účinky.
B. Rád bych zkusil(a) některou z nových drog, která vyvolává halucinace.
- A. Rozumný člověk se vyhýbá činnostem, které jsou nebezpečné.
B. Někdy rád(a) dělám věci, které trochu nahání strach.
- A. Nemám rád(a) „bouřliváky“ (lidi, kteří jsou nevázaní a nemají sexuální zábrany.)
B. Jsem rád(a) ve společnosti opravdových bouřliváků.
- A. Shledávám, že povzbuzující prostředky jsou mi nepříjemné.
B. Jsem často rád(a) v povzneseném stavu (pití alkoholu nebo kouření marihuany).

14. A. Rád(a) ochutnán nové jídlo, které jsem nikdy předtím nejedl(a).
B. Objednávám si jídla, která jsou mi důvěrně známá, abych se vyvaroval(a) zklamání nebo nepříjemnosti.
15. A. Rád(a) se dívám na rodinné filmy nebo snímky z cest.
B. Při sledování něčích rodinných filmů nebo snímků z cest se strašně nudím.
16. A. Rád(a) bych začal(a) s vodním lyžováním.
B. Nechci začít s vodním lyžováním.
17. A. Chtěl(a) bych zkusit ježdění na snowboardu.
B. Nechtěl(a) bych zkusit ježdění na snowboardu.
18. A. Rád(a) bych vyrazil(a) na výlet, kde by nebyla předem plánovaná nebo určena trasa, ani časový plán.
B. Když jedu na výlet, rád(a) si naplánuji trasu a časový plán dost pečlivě.
19. A. Dávám přednost přátelům, kteří patří mezi praktické lidi.
B. Rád(a) bych se seznámil(a) s lidmi z bohémských skupin, jako jsou umělci nebo „pankáči.“
20. A. Nechtěl(a) bych se naučit létat s letadlem.
B. Chtěl(a) bych se naučit létat s letadlem.
21. A. Dávám přednost vodní hladině před hloubkami.
B. Rád(a) bych dělal(a) potápění.
22. A. Rád(a) bych se seznámil(a) s některými homosexuálními osobami (muži nebo ženami).
B. Držím se stranou od kohokoliv, kdo je podezřelý, že je „teplouš nebo lesbička.“
23. A. Chtěl(a) bych zkusit seskoky padákem.
B. Nikdy bych nechtěl(a) zkusit vyskočit z letadla s padákem nebo bez něho.
24. A. Dávám přednost přátelům, kteří jsou napínavě nepředvídatelní.
B. Dávám přednost přátelům, kteří jsou spolehliví a předvídatelní.
25. A. Nezajímám se o zážitky, které jsou samoúčelné.
B. Mám rád(a) nové a vzrušující zkušenosti a prožitky i když trochu nahání strach, jsou neobvyklé nebo ilegální.
26. A. Podstata dobrého umění je v jeho srozumitelnosti, symetrii formy a harmonii barev.
B. Často nalézám krásu v „křiklavých“ barvách a nepravidelných formách moderního malířství.
27. A. Rád(a) trávím čas v důvěrném domácím prostředí.
B. Jsem velice nepokojný(á), když musím jakkoliv dlouho zůstat doma.
28. A. Rád(a) skáču z výšky do vody (skokanský můstek, most, skála, stavidlo).
B. Nemám rád(a) pocit, že bych měl(a) stát na skokanském můstku.
29. A. Mám rád(a) schůzky s osobami druhého pohlaví, které se mi líbí.
B. Mám rád(a) schůzky s osobami druhého pohlaví, které uznávají stejné hodnoty.
30. A. Značné pití obvykle zkazí večírek, protože někteří lidé začnou být hluční a začnou se vytahovat.
B. Hodně pití je klíčem k dobrému večírku.
31. A. Nejhorší společenský přečin je být hrubý.
B. Nejhorší společenský přečin je být nudný.
32. A. Před manželstvím by měl mít člověk značné sexuální zkušenosti.
B. Je lepší, když dva lidé, kteří uzavrou manželství, zahájí své sexuální zkušenosti spolu.
33. A. I kdybych na to měl(a), neměl(a) bych zájem se zařadit mezi boháče a žít s nimi jejich způsob života.
B. Jsem schopen(na) si představit, že by mi bylo příjemně ve světě „společenské smetánky.“

34. A. Mám rád(a) lidi, kteří jsou ironičtí a zábavní, i když občas někoho urazí.
B. Nemám rád(a) lidi, kteří vidí legraci v posmívání a „kanadských žertících.“
35. A. Ve filmech je celkově příliš mnoho sexu.
B. Rád(a) se dívám na erotické filmy.
36. A. Nejlépe se cítím v lehké alkoholové špičce..
B. S lidmi, kteří potřebují alkohol, aby se cítili dobře, není něco v pořádku.
37. A. Lidé by se měli oblékat podle určitého standardního vkusu, upravenosti a stylu.
B. Lidé by se měli oblékat individuálním způsobem, i když je výsledek někdy zvláštní.
38. A. Dálkové plavby v malých plachetnicích jsou ztřeštěnost.
B. Rád(a) bych podnikl(a) dálkovou plavbu po moři v malé plachetnici.
39. A. S hloupými nebo nudnými lidmi nemám trpělivost.
B. Téměř na každé osobě se kterou mluvím najdu něco zajímavého.
40. A. Extrémní lyžování na příkrých svazích je riskantní a zavání zraněním.
B. Myslím, že bych měl(a) potěšení z velmi rychlého sjíždění na lyžích z vysokých horských svahů.

